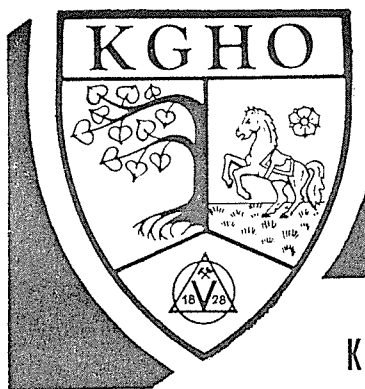
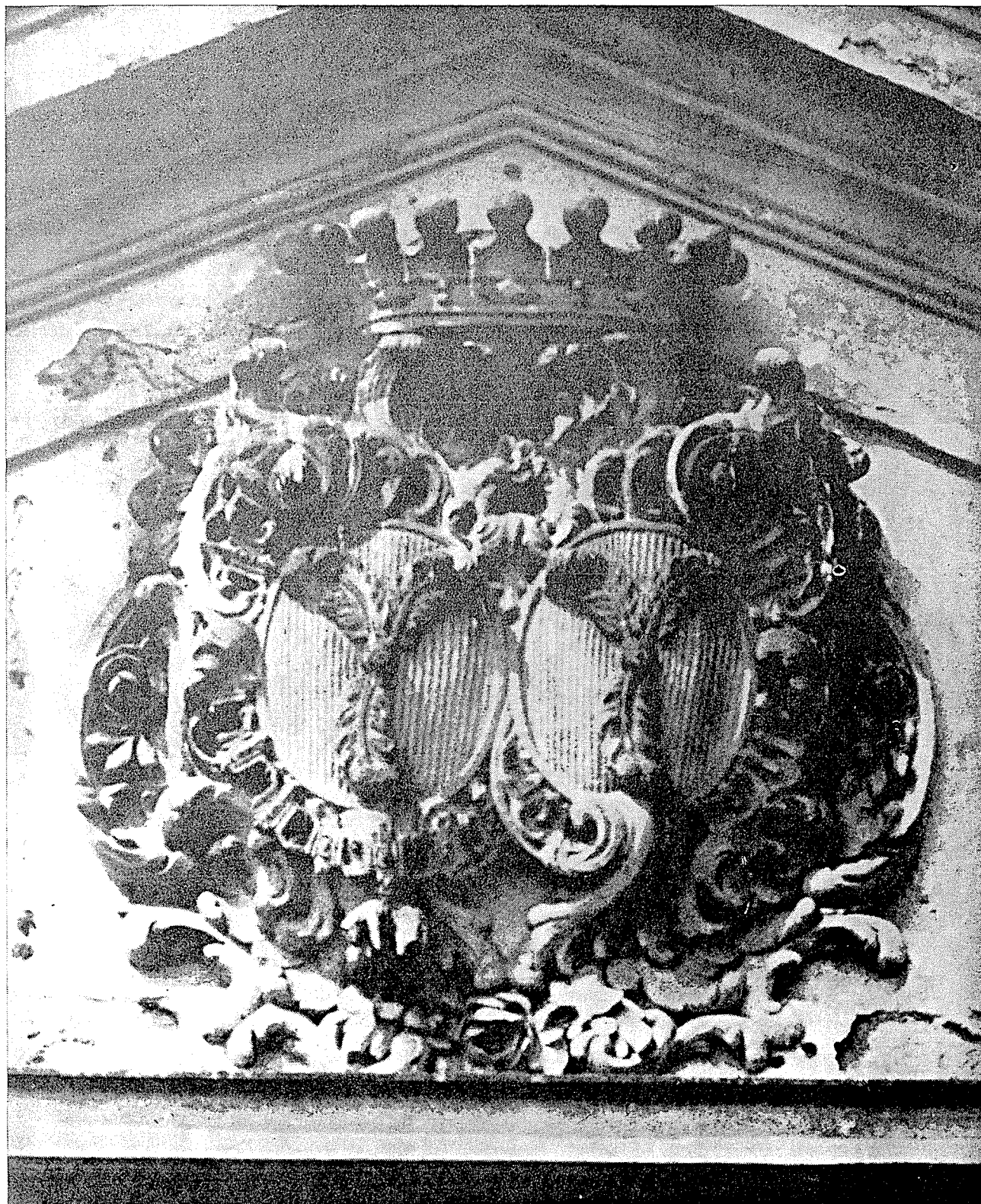

ZPRAVODAJ

Klub genealogů a heraldiků Ostrava při Domu kultury pracujících VŽSKG

OBSAH:

Miloslav Kroček: Ostravští kožešníci v 17.—18. století	71
Jiří Hanáček: Heraldický soubor Stavovského domu v Brně	76
Vladimír Markl: Vznik a vývoj značky V. Ž.	87
Karel Müller: O jedné méně známé genealogické práci	99
Do Vaší knihovny	100
Z činnosti klubu	102
Významné osobnosti ve světle matričních zápisů	103

ZPRAVODAJ vydává Klub genealogů a heraldiků Ostrava při DKP Vítkovic. Uzávěrka č. 4 V. ročníku byla 21. 9. 1983. Za původnost a obsah článku ručí autoři. Veškeré články, drobné příspěvky a jinou korespondenci zasílejte laskavě na adresu KGHO, pošt. schr. 217, 729 17 Ostrava 1. Schváleno k tisku odborem kultury NVO pod. čj. 75/81 ze dne 24. 11. 1981.

Na titulní straně obálky: Zámek v Náměšti na Hané — erb rodu Harrachů (k článku Výlet KGHO na Olomoucko)
Na zadní straně obálky: Obr. č. 3 (k článku V. Markla)

Tisk: Městský podnik služeb, Frýdek-Místek, závod 4, Vratimov

číslo zakázky 4899

Ostravští kožešníci v 17. - 18. století

Ostrava nemá to štěstí jako některá okolní města, například Místek, Příbor, Fulnek a další, jejichž matriky a gruntovní knihy byly založeny na začátku 17. století, případně i dříve, a hlavně mají onu vlastnost, která je činí pro rodopisce nesmírně cennými: nejsou v nich časové mezery.

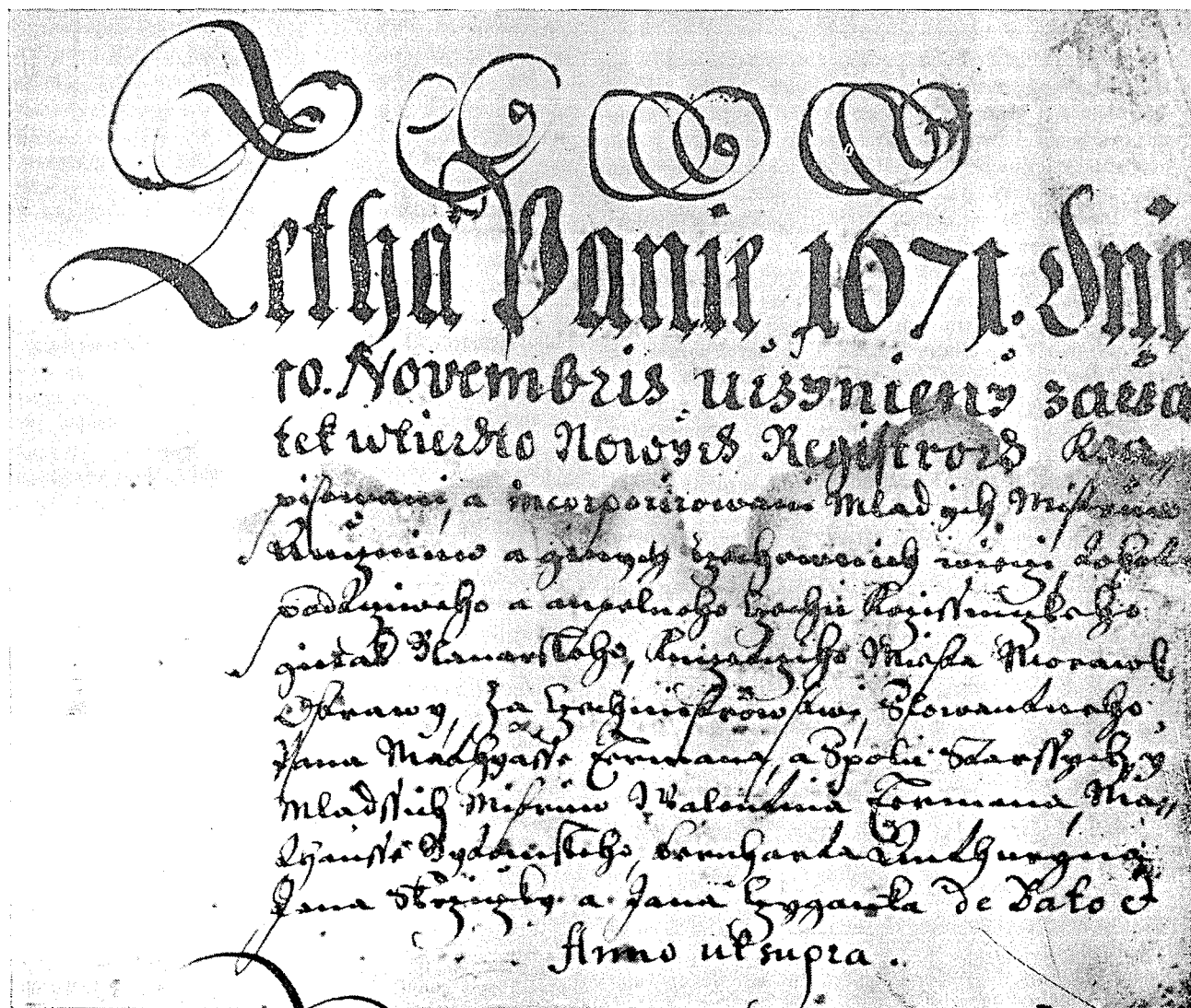
Nejstarší matriční záznamy ostravské pocházejí z let 1614–1641 (rodné a oddací),¹⁾ načež po půlstoleté mezeře po další matrice, která se nezachovala, pokračují rodné záznamy od r. 1692, oddací až od r. 1713 a úmrtí dokonce začínají teprve v roce 1774. Nejstarší zachovaná gruntovní kniha ostravská, liber 14,²⁾ má nejstarší záznam z roku 1626 (ale většinou až ze 40.–60. let 17. století) a odtud až do doby nejnovější není sice v těchto knihách mezer, jenže gruntovnice prokazatelně kdysi existující — liber 13 — se nezachovala.³⁾ Z toho důvodu nejen neznáme stav nemovitostí v městě do hloubky 16. století (kniha 13 pravděpodobně pokrývala období nejméně od pol. 16. stol. do 3. čtvrtiny 17. sto-

letí), ale nejsou proto v knize 14 záznamy o 11 šenkovních domech měšťanských, o 6 šenkovních domech maloměšťanských a o neurčitelném počtu ostatních usedlostí, které všechny byly zřejmě obsaženy v oné nezvěstné knize 13. Při poněkud zvláštním způsobu vedení gruntovnic, kdy se používaly paralelně tři knihy, vždy dvě ba i tři chronologicky sousedící se částečně překrývají svým časovým rozsahem.

Neúplnost obou zmíněných druhů pramenů způsobuje zjev specifický pro ostravské bádání — značnou nejistotu v počtu domů a tedy i ve velikosti města přinejmenším po celé 17. století. Tuto nejistotu lze zčásti odstranit jen důsledným a kritickým srovnávacím studiem všech ostatních pramenů.

A protože ani cechovními archiváliemi ze staré Ostravy naše archivy neoplývají, je třeba vděčně čerpat i z toho mála, co se v tomto druhu památek zachovalo, a tak poněkud pokrýt ono bílé místo v historii Ostravy. Tu vzbuzují oprávněný zájem dvě staré cechovní

Titulní list „Nových register cechu kožešnického“ z roku 1671

knihy, které nám zůstaly jako jediní svědkové kdysi jistě pestrého života řemeslnického v našem městě v 17.—18. století.

Chceme si dnes povšimnout jedné z nich, knihy cechu kožešnického, se zvláštním zřetelům ke jménům v ní obsaženým, neboť se domníváme, že hlavně osobní jména jsou pro genealogy informací nezákladnější.

Než rozevřeme ona „**Nová registra cechu kožišnického čili blanařského**“, ⁴⁾ bude vhodné uvést je několika historickými poznámkami.

Cech kožešnický jistě nepatřil v Ostravě k nejstarším — olomoučtí biskupové udělili výsady cechu tkalcovskému již v roce 1509, cechu soukenickému v roce 1523, ševcovskému v r. 1545 a 1555, kraječovskému v r. 1560, obnovili v r. 1577 cechu řeznickému starší artikule, které se „zkazily“. Podobné neštěstí stihlo zřejmě i poctivý cech blanařský, kterému obnovil biskup Stanislav Pavlovský jeho shořelý řád dne 28. 9. 1580. A také asi nebyl tento cech nikdy sdružením nejpočetnějším. Početní priorita se tradičně přisuzuje soukeníkům, ačkoli pro to není dost přesvědčivých důkazů. Jisté však je, že sotva kdy bylo kožešníků více než ševců, jejichž počet byl biskupským listem z roku 1555 omezen na dvacet, nebo více než řezníků, kteří měli mít nejvíce 16 krámů — lávek, jak ustanovila městská rada listem z 24. 10. 1580.

Nicméně nebyl cech kožešnický ve staré Ostravě z posledních. Dlužno však říci, že toto tvrzení by mělo velmi malou oporu, pokud by se obraz měl tvořit jen ze sporadických zmínek ve zmíněných dvou nejstarších knihách, resp. v historické literatuře.

V nejstarší matrice ostravské jsou všeho všudy jen tři jména kožešníků — v r. 1614 Jakub, 1618 a 1621 Jiřík, 1638 Jan Vodecký. V Památce knize (knize sstupků) ostravské ⁵⁾ jsou dvě další jména kožešníků. V celé nejstarší gruntovní knize, liber 14, najdeme na sedmi stech foliích také pouhá dvě jména mistrů kožešníků: v r. 1644 Balcar, v r. 1736 Kristian Bezuch. V „Registrech na příjem a vydání všelijakých peněz důchodních i jiných atd.“ ⁶⁾ z r. 1662—1665 je uveden sumárně plat, který cech kožešnický odvádí ročně do městských důchodů. V radních protokolech, které se zachovaly od r. 1729, ⁷⁾ se nalézá několik zmínek z oblasti života a starosti kožešnického cechu a jeho příslušníků.

Poněkud štedřeji informuje lánský rejstřík z r. 1676, ⁸⁾ kde v kapitole obsahující soupis usedlíků — řemeslníků, je uvedeno jmenovitě pět kožešníků. Údaje a čísla z této kapitoly se v literatuře tradují jako správná a platná, běží však o omyl.

Leč v rozměrech tohoto příspěvku se nelze zabývat analýzou problematiky překračující rámec jeho námětu — uplatníme ji na jiném místě. Zde možno říci jen tolik, že lánský rejstřík 1676 navzdory dosavadnímu mínění nelze považovat za spolehlivý, co se týče počtu řemeslníků a tudíž i kožešníků. Ve skutečnosti bylo tehdy v Moravské Ostravě řemeslníků podstatně více než lánský rejstřík udává; jen kožešnických mistrů pracovalo zde mezi r. 1670 a 1680 nikoli pět, ale nejméně deset.

Další pramen, který se zmiňuje o kožešnicích, je tzv. soupis komínů z roku 1748. ⁹⁾ Jakkoli je na první pohled zřejmé a nadto dokonale prokazatelné, že jde o konsignací úmyslně zkrácenou a ostatně ani se netýká tím, že zahrnuje jen část usedlostí (údajně ty, které provedly „inovaci“ ve způsobu odvodu kouře z topenišť) a ačkoli literatura je si toho faktu vědoma, ¹⁰⁾ přece počty vízící se k oné pouhé části města (101 obytných domů z celkového počtu 195 usedlostí) vzta-

huje na celé město a traduje tak nesprávný Drapalův ¹¹⁾ a Adamusův obraz katastrofálního hospodářského úpadku města. ¹²⁾ Jejich lítost nad vymřením řemesel v Moravské Ostravě v polovině 18. století je nemístná. Stačí se blíže podívat na naše kožešníky. Podle konsignace z roku 1748 se nacházeli v té „okomínované“ části města dva kožešníci (literatura přisuzuje tento počet celému městu). S pomocí naší cechovní knihy kožešnické a gruntovních knih zjistíme, že jich bylo tehdy několikánásobně více. Vždyť jen k učení devíti učňů, kteří byli zde prokazatelně v učení téměř současně, muselo provozovat živnost nejméně šest mistrů.

Cechovní kniha kožešnická, pramen — ve srovnání s tendenčními lánskými rejstříky či jinými konsignacemi — zcela objektivní, podstatně koriguje dosud uznávané informace a hlavně závěry z nich učiněné, a to nejen k řemeslu kožešnickému, ale k stavu všech ostravských řemesel ve 2. polovině 17. a v průběhu 18. století.

Nebude jistě od věci, zmíníme-li se podrobněji o **cechovním řádu kožešnickém**, kterým se ostravští blanaři řídili už od r. 1580. Má velmi zajímavý obsah, leč příliš bohatý, než aby mohl být zde v úplnosti reprodukován. Zaujme nás jako doklad vypjaté religiozity, tehdy obvyklé, neboť vše začíná bohem, svícemi, povinnou zpovědí i účastí na bohoslužbách a při procesích. Zaujme i artikel o průkazu „z poctivého lože zrození“ či důkazu téhož skrze hodnověrné svědky pro toho, kdo chce v Moravské Ostravě dělat poctivé řemeslo blanařské. Chtěl-li se tovaryš stát mistrem, musel nejenom odvést „majstrštyk“ v podobě kůže sešité ze 100 králičích kůžek a mužského kožichu ze tří skopců, ale musel se také opatřit manželkou, a to buď zachovalou pannou nebo poctivou vdovou, a sice do čtvrt roku, jinak se mu oprávnění odňalo. Haučení výrobků konkurenta bylo zakázáno pod trestem uvěznění, rovněž tak „lanaření“ tovaryšů. Kožešnický učen se učil dva roky, pakliže se uvolil zůstat u mistra další dva roky, vysloužil si tím od mistra šaty „jak se na mládence sluší“.

Ostravští kožešníci se bránili vnější konkurenci přísnými podmínkami pro přespolní mistry prodávající zde o jarmarcích; proti vnitřní nekalé konkurenci např. tak, že domácí řezníci směli začít prodávat maso ve svém krámmě až tehdy, když si blanaři odkoupili od nich příslušnou staženou kůži, k'ouboučníci a krejčí nesměli podšívát klobouky a šaty novými kůžemi. Žádný masář, švec, jirchář či měšečník nesměl skupovat kůže ve svých příslušejících právech k městu. Avšak i do vlastních řad mířily přísné artikule. Mistr nesměl staré dílo prodávat jako nové, jinak propadlo ve prospěch cechu, nesměl též hledat „dílo“ mimo hranice města kromě případu, kdy by běželo o zákazníka rytířského stavu.

Jsou v cechovním řádu dokonce i taxy za vydělání kůží, od malé popelice (veverka — 2 groše) až po kůži vlka a medvěda (1 zlatý).

Velmi zajímavé jsou tresty a pokuty, které se podobně stanoví za sebemenší přestupek, a to v penězích a ve vosku. Jestli cechovní právo skutečně důsledně provádělo tyto sankce, pak cechovní matka pokladnice nebyla asi nikdy prázdná.

Zajímavé je však i srovnání těchto sterých kožešnických cechovních artikulí s řádů jiných městských cechů. Nápadné a těžko vysvětlitelné jsou převelké rozdíly v míře pokut a v taxách za stejné úkony (např. přijetí do cechu, přijetí za učně). Jeden a tentýž přestupek či úkon v mnoha případech je otaxován částka-

mi, mezi nimiž je rozdíl i několikanásobku, v jiném cechu zase není pokutován vůbec.

Naše cechovní kniha kožešnická chová v sobě záznamy o životě cechu od r. 1671 po dobu 110 let. Poslední zápis je z r. 1781. Dlužno říci, že kvalita zapisování není trvalá, záznamy zpočátku obšírné, výmluvné a zřejmě obsahující vše, co se v cechu „úředně“ odbyvalo, se postupem času stávají příliš stručnými a zdá se, že i neúplnými. Vypadá to, jakoby život tohoto cechu stagnoval a písař zlehčejněl. Protože však víme, že cechovní zřízení se v té době již skutečně uvolňovalo vlivem nových ekonomických faktorů, a protože i cechovní kniha řeznická poskytuje pro toto období zcela podbný obraz, musíme usuzovat, že cechy, i když dále existovaly, ztrácely svou důležitost i někdejší důslednost.

Avšak v dobách staré cechovní slávy opatřil písař první list knihy pěkným titulním zápisem, jehož reprodukci přinášíme.

Kniha není nijak obsáhlá, má jen 66 folií, popsaných po obou stranách. Obsah má tři oddíly:

1. Zapisování mladých mistrů.
2. Zapisování a připovídání učňů.
3. Osвобоzení učňů (tj. prohlašování za tovaryše) a několik volných záznamů o sporech.

1. Přijetí za mistra se zapisovalo od r. 1671 do 1770. Za těchto 100 let „incorporoval“ cech 58 mistrů, z nichž 14 pocházelo z okolních obcí, tzv. landmistři, a z těchto zase asi 6 zůstalo a působilo v Ostravě. Z výsledného čísla 58 nelze ovšem vyvodit věrohodný a průkazný početní stav kožešnických živností v městě, neboť jistě ne každý mladý mistr se zde stal panem mistrem a majitelem živnosti, dílny a domu.

V obdobích	přijato celkem mistrů	z toho cizích	z nich se usadili v Ostravě
1671—1690	14	1	—
1691—1710	11	1	—
1711—1730	12	1	1
1731—1750	10	6	3
1751—1770	11	5	2
	58	14	6

Tabulka je dosti výmluvná, neboť říká jednak, že v době považované ještě za poválečně slabou (po 30leté válce) byl zájem o řemeslo veliký, a jednak, že tento zájem byl prakticky stále stejně silný po celých sto let, tedy i v době fiktivního druhého úpadku města v polovině 18. století. Je v té souvislosti jen příznačné, že v době této údajné stagnace jeví zvýšený zájem právě mladíci ze vzdálenějšího okolí města. Snad i toto lze použít jako pomocný argument při kritice verze o tragickém osudu Ostravy v polovině 18. století.

Cechovní řád z roku 1580 stanoví podrobně povinnost nového mistra u přijímacího ceremoniálu. Poctivý cech musel být pohoštěn svačinou a achtem piva, do cechovní truhlice musel mladý mistr vložit předepsaný počet zlatek „misterije“, jejichž množství bylo odstupňováno podle toho, zda byl člověk zdejší či přespólní, zda byl syn mistrovský atd., takže se vyskytují nejružnější částky, od 5 do 15 zl., přičemž není výjimkou i úhrada tohoto „vstupného“ na roční splátky. Vždy však

je tento obolus doprovázen povinností odevzdat do chrámu sv. Václava 2 až 4 funty vosku.

Generální cechovní artikule z r. 1739 přinesly pro kožešníky změnu v tom, že nový mistr zaplatil při inkorporaci do matky pokladnice 10 zl. (landmistr jen polovici), avšak každý čtvrtrok musel mistr odvést 12 zl. 6 krejcarů, zatímco mistři ostatních řemesel jen 6 zl. 3 kr. Novopečení mistři zato ušetřili na svačinách — ty byly úředně přísně zakázány. Rovněž hostění cechovních bratří pivem a odvádění vosku do chrámu nové artikule odstranily.

Kromě jmen těchto 58 nově přijatých mistrů se v téže první kapitole cechovní knihy dovidáme 21 jmen cechmistrů. Celkový počet osmi desítek jmen, každé vížící se k určitému datu, poskytl už dostatečně reprezentativní materiál k zjištění skutečnosti o síle či úpadku kožešnického řemesla v Ostravě 18. století.

2. Druhý oddíl cechovní knihy podává zápisy o tom, kteří chlapci byli přijati do cechu k učení, který mistr jim byl určen za učebního mistra a kdo byli ručiteli, kteří garantovali, že se učeň řádně vyučí. Jména cechmistrů se tu opakují jako v první kapitole. Tento oddíl je torzem, je doveden jen do r. 1705, nicméně obsahuje 34 jmen učňů, z nichž 6 bylo přespólních (3 z Místku, po 1 z Hlučína, Benešova a Bartultovic).

3. Třetí oddíl má záznamy o „osvobození“ učňů a prohlášení jich za tovaryše, leč nedůsledností písaře se ocitlo v něm i 27 zápisů o přijetí do učení v období 1702—1779, takže je třeba počet přijatých učňů v druhém oddíle zvýšit ze 34 na 61, v kterémžto čísle je zahrnuto 16 přespólních učňů. Vzhledem k nedůslednému zapisování nelze porovnávat počet přijatých a osvobozených učňů. Zajímavý je příliv učňů přespólního původu zejména v „krizových“ 40. a 50. letech 18. století. Ze zmíněného počtu 16 vstoupilo jen mezi r. 1740 a 1750 do učení k ostravským mistrům 8 učňů. To rozhodně nebudí dojem úpadku kožešnického řemesla, nýbrž dokazuje pravý opak. Domovem těchto přespólních učňů byl opět Místek, Hlučín, Paskov, Benešov, ale i Odry, Ostravice a dokonce vzdálené Křenovice (u Ratiboře).

Dle starého cechovního řádu z r. 1580 musel kožešnický učeň za přijetí do učení zaplatit cechu 1 zl. a dát achť piva a 4 funty vosku kstelu. Svému učebnímu mistru byl za dva roky učení povinen dát 6 zl. Tak stanovily cechovní artikule, ve skutečnosti se zřejmě vytvořil usus jiný, jak je někdykrát zaznamenáno v cechovní knize. Podle ní zaplatil přijímaný učeň do cechu 15 grošů za obsílky, za zápis 35 gr., taxu 3 zl., celkem 3 zl. 50 gr., a 4 funty vosku do chrámu; byl-li synem mistra, pak jen poloviční taxu a 2 funty vosku.

Generální cechovní artikule přinesly nový předpis, podle něhož kožešnická učební doba trvala 4 roky, vandrovní doba rovněž; kožešnický učeň platil při přijetí do učení a také při osvobození 1 zl. 30 kr. (kromě 35 kr. cechovnímu komisaři a cechmistru, 35 kr. zápisného a 15 kr. cechovnímu poslovi), zatímco u ostatních řemesel byla předepsána učební a vandrovní doba jen 2—3letá, zato však poplatky byly dvojnásobné. Pivo a vosk rovněž zmizely z povinností učňů.

Pohledme na jeden příklad znění zápisu o přijetí chlapce za učně:¹³⁾

„L. Páně 1674. roku dne 1. oktobris za cechmistra slovatného pana Jana Skříčky a všeho úplného poctivého

cechu. Předstoupí před poctivý cech pan spolubratr náš milý Bernart Anturyn, žádající za synáčkem svým Jiříčkem, aby on do rejster cechových za mistrovského syna zapsaný byl. Kdež vidíce jeho slušnou žádost, tomu jsme odepřít nemohli, nýbrž své povolení k tomu dáváme a synáčka jeho Jiříčka za mistrovského syna přijímáme a přijali jsme.“

Grafickým zpracováním údajů tak, že rubrikaci tvořilo všech 126 jmen v cechovní knize se vyskytujících, a svislou legendu tvořila stovka letopočtů od r. 1671 do 1770, zanesením všech osobních dat do tohoto grafu, to znamená dat o učební době, přijetí za mistra, trvání funkce v cechu — to vše z cechovní knihy, a k tomu připojením časových informací o držbě domů a úmrtí z gruntovních knih¹⁴⁾ — byla získána podstatně jiná odpověď na otázku po skutečném potenciálu kožešnického řemesla, než jaká platila dosud.

Přehled potenciálu kožešnického řemesla v Moravské Ostravě v letech 1671—1770

Jsou počítány jen ti mistři, kteří prokazatelně nebo s důvodnou pravděpodobností provozovali řemeslo v Ostravě a byli zde majiteli konkrétní usedlosti (domu či chalupy). V posledním desetiletí se již projevila nezájem o dobré vedení knihy, zápisy jsou nekompletní a nedůsledné, takže poslední desetiletí knihy, tj. 1771—1780, nebereme v úvahu.

	Počet mistrů			Počet učňů	
	v Ostravě	v jiných místech	celk.	celk.	z toho z jiných míst
1671—1680	12—13	4	16—17	12	4
1681—1690	11—13	3	14—16	20	5
1691—1700	9—12	2—3	11—15	6	1
1701—1710	11—13	2	13—15	7	—
1711—1720	11—16	2—3	13—19	4	—
1721—1730	15—16	1—2	16—18	7	3
1731—1740	10—11	3	13—14	4	1
1741—1750	7—10	4	11—14	9	8
1751—1760	11—12	5	16—17	4	1
1761—1770	12—13	4—5	16—18	1	1

Přehled objektivně dokazuje bezdůvodnost tradičního tvrzení o hlubokém úpadku ba vymření řemesel v Ostravě v polovině 18. století. Zejména truchlivý obraz města, vykonstruovaný z neúplné konsignace z r. 1748, se nyní jeví jako zásadně pochybný. V tomto roce působilo zde nejméně sedm mistrů — kožešníků a nikoli dva, jak praví ona konsignace.

Soupis příslušníků kožešnického cechu 1671—1781

Zvlášť uvádíme cechmistry a ty mistry, kteří vlastnili v Ostravě usedlost (A). Ostatní mistry (B) a učně (C) shrnujeme jen s udáním roku přijetí do cechu a místa neostravského původu.

A) Cechmistři a mistři usedlí v Ostravě

Cechmistři se nestřídali často, nejčastější funkční období bylo tři roky. V první části sledovaného století byla funkce cechmistra samojediná, od poslední dekády 17. století byla rozdělena na cechmistra staršího a cechmistra mladšího.

Číslování domů je tzv. staré, tj. první, platné cca do r. 1830.

Trman Matyáš 1. (zmíněný na titulním listu cechovní knihy), nar. 1615, majitel šenkovního domu č. 13 na rynku 1651 — 1675, cechmistr do 1672, zemřel do 1693. Prastarý ostravský rod spřízněný s pražskými Trmany, z nichž Pavel Daniel T., primátor Nového Města pražského, byl povýšen 1649 do šlechtického stavu za zásluhy o obranu Prahy za švédského vpádu r. 1648.

Trman Matyáš 2., syn předchozího, nar. po 1641, mistrem od 1671, majitel šenkovního domu č. 13 od 1675 do smrti 1683.

Trman Valentin (zmíněný na titulním listu knihy), bratr Matyáše 1., nar. 1622, mistrem již před 1671, držel šenkovní dům č. 55 na rynku 1661—1674, pak chalupu č. 48 na Přívozkém předměstí do 1683.

Bytomský Matyáš (zmíněný na titulním listu knihy), mistrem již před 1671, cechmistrem 1672, 1673 a 1681, majitel šenkovního domu č. 3 ve Velké ul. 1648—1689, zemřel 1689.

Bytomský František 1., syn Matyáše, mistrem od 1686, cechmistrem 1701 a 1726, majitel šenkovního domu č. 3 1689—1730, zemřel 1730.

Bytomský Jan 1., syn Matyáše, mistrem od 1671, cechmistrem 1691, majitel chalupy č. 72 v Zámecké ul. 1680—1692, kdy zemřel.

Bytomský Kašpar, syn Matyáše, mistrem od 1679, držel chalupu č. 5 ve Velké ul. do 1692, kdy je mrtev.

Anturyn Bernard (zmíněný na titulním listu knihy), z rodu původem italského, který se jako jediný udržel od poč. 17. století až do našich dob. Mistrem již před 1671, majitel chalupy č. 64 za Kostelní branou 1690—1703.

Anturyn Jiří, syn Bernarda, mistrem od 1679, v dalších 10-ti letech byl učebním mistrem tří učňů.

Anturyn František 1., syn Bernarda, mistrem od 1696, cechmistrem několikrát mezi 1715 a 1735, majitel chalupy č. 64 za Kostelní branou 1703—1750, kdy zemřel.

Anturyn František 2., syn Františka 1., mistrem od 1733, cechmistrem několikrát mezi 1738—1766, vlastnil asi chalupu č. 47 ve Velké ul.

Skříčka Jan (zmíněn na titulním listu knihy), mistrem již před 1671, cechmistrem 1674—1676, 1679—1680, vlastnil šenkovní dům č. 22 v Kostelní ul. do 1682, pak do 1687 chalupu č. 1 u Přívozké brány.

Cygánek Jan (zmíněný na titulním listu knihy), mistrem již před 1671, cechmistrem 1686—1687, vlastnil chalupu č. 48 v Kybátské (nyní Střelníční) ul. do 1674, pak šenkovní dům č. 55 na rynku do 1691 a pak chalupu č. 71 v Zámecké ul. do 1714.

Vojtěchovský Pavel, mistrem od 1680, v 1. 1689—1699 několikrát cechmistrem, vlastník šenkovního domu č. 39 na rynku od 1684, zemřel do 1723.

Vojtěchovský Anton 1., syn Pavla, mistrem od 1719, cechmistrem několikrát v 1. 1733—1749, majitel šenkovního domu č. 39 1723—1762.

Brožek Tomáš, mistrem od 1672, cechmistrem několikrát 1680—1705, do 1695 vlastnil chalupu č. 86 v Krejčovské ul. (nyní Jiráskovo nám.).

Kupka František, cechmistrem 1698, vlastnil šenkovní dům č. 53 na rynku, kde je zmíněn 1690.

Zrubek František, cechmistrem několikrát 1699—1720, vlastnil šenkovní dům č. 1 (maloměřský) ve Velké ul. od 1697, zemřel do 1725.

Zrubek Petr, syn Františka, mistrem od 1725, cechmistrem několikrát 1740—1763, vlastnil šenkovní dům č. 1 po otci (nejistě).

Václavek Pavel, mistrem od 1689, cechmistrem 1721, 1724—1725. Od 1695 do 1727 držel chalupu č. 93 v Solní ul.

Parojek Jan, mistrem od 1692, držel šenkovní dům č. 49 (maloměřský) ve Velké ul. 1702—1711, kdy zemřel.

Brožek Václav, mistrem od 1701, cechmistrem 1719—1720, 1726, do 1730 držel šenkovní dům č. 8 ve Velké ul.

Hladký Pavel, mistrem od 1701, majitel šenkovního domu č. 18 v Rybářské ul. 1707—1715.

Macháček Jan, mistrem od 1707, od 1714 držel chalupu č. 71 v Zámecké ul. po zemřelém otci Janovi Cygánkovi alias Macháčkovi.

Malina Jiřík, mistrem 1709, zmíněn 1712 jako držitel šenkovního domu č. 57 na rynku.

Pidlinský Šimon, mistrem 1710, drží asi do 1730 chalupu č. 40 v Pivovarské ul.

Jurášek Josef, mistrem od 1715, cechmistrem 1721, 1724—1725, od 1719 majitelem šenkovního domu č. 66 na náměstí, zemřel 1737.

Šum Jan, mistrem 1720, drží šenkovní dům č. 26 na Kostelním nám. 1720 — asi 1725.

Bezuch Kristian, původem z Dolního Benešova, mistrem 1735, cechmistrem 1750—1752, nabyt sňatkem 1743 šenkovní dům č. 55 na rynku.

Grigar Václav, mistrem 1741, sňatkem nabyt šenkovní dům č. 57 na rynku, zemřel 1755.

Ostárek Jan, původem z Milešovic, mistrem 1757, zůstal v Ostravě, 1763 cechmistrem, řemeslo provazuje ještě 1781, 1758—1765 vlastnil šenkovní dům č. 52 na rynku, od 1765 šenkovní dům č. 47 tamtéž.

Bezuch Josef, mistrem 1757, téhož roku se přiznal do šenkovního domu č. 57 na rynku, cechmistrem 1766 a 1773.

Ulrich Jakub, původem z Kravař, mistrem od 1766, zůstal v Ostravě, v 1781 byl mladším cechmistrem a majitelem chalupy v Solní ul.

Robenek Jan, starším cechmistrem 1767—1770, 1773, 1781, vlastnil šenkovní dům č. 52 na rynku.

Kužel František, mladším cechmistrem 1767—1770, vlastnil chalupu č. 79 v Zámecké ul. 1759—1767.

Pros Šimon, mistrem již před 1671, od 1659 až do smrti 1680 držel šenkovní dům č. 20 v Kostelní ul., 1675 dům vyhořel.

Anturyn Jan 3., syn Františka 1., přijetí za mistra schází, zmíněn jako mistr v 1770, držel otcovskou chalupu č. 64 za Kostelní branou 1750—1778.

Labor Karel, přijetí za mistra schází, jako mistr zmíněn od 1777, kdy vyženil chalupu č. 49 v Rybářské ul., od 1789 do cca 1810 byl radním.

Novák Jan, přijetí za mistra schází, jako mistr zmíněn v 70. letech, držel od 1772 postupně předměstské domy č. 33, č. 100, od 1790 do 1805 č. 64.

B) Mistři ostatní

Bytomský Jan 2., syn Jana 1., 1709.

Bytomský Jiří, syn Františka 1., 1719.

Bytomský František 2., syn Kašpara, 1719.

Bytomský Josef 1., syn Jana 1., 1724.

Anturyn Jiří, syn Bernarda, 1679.

Anturyn Jan 1., 1686.

Anturyn August, 1696.

Švandrla Adam, Místek, před 1671.

Jedla Mikuláš, Místek, před 1671.

Zrubek Martin, syn Františka, 1715.

Zrubek Petr, syn Petra, 1757.

Turský Jiří, 1671.

Vaclík Václav, Místek, 1676.

Jurášek Václav, Místek, 1681.

Hříbek František, 1686.

Komínek Jiří, 1689.

Bezruč Josef, Místek, 1695.

Černocký Jan, Hlučín, 1698.

Klement Jan, 1707.

Václavek Jiří, syn Pavla, 1721.

Černíček Jiří, 1725.

Lošák Václav 1., Paskov, 1726.

Kudělka Jakub, Benešov, 1733.

Černocký Jiří, Hlučín, syn Jana, 1740.

Havránek Václav, Paskov, 1749.

Václavík Filip, syn Jiříka, 1751.

Kladivo Matěj, Benešov, 1751.

Vojtěchovský Antonín, syn Antona, 1757.

Palička Pavel, 1760.

Kuča Jiří, Chabíčov, 1763.

Zámecný Jan, 1767.

Lošák Jan, Paskov, syn Václava 1., 1770.

Havránek Melichar, Paskov, syn Václava, 1770.

Lošák Dominik, zmíněn 1695.

Sikora František.

Vidura František.

Poslední dva jsou v 70. letech zmíněni jako mistři, jejich přijetí za mistry však schází.

C) Uční (jejichž prohlášení za mistry schází)

Bytomský Kašpar, syn Kašpara, 1687.

Bytomský František 3., syn Františka 1., 1690.

Bytomský Felix, syn Františka 1., 1712.

Bytomský Josef 2., syn Josefa 1., 1730.

Anturyn Jan 2., syn Jiřího, 1689.
 Anturyn Anton, syn Jiřího, 1687.
 Anturyn Ferdinand, syn Františka 1., 1712.
 Luzar Tomáš, Benešov, 1672.
 Pustevník Matyáš, Benešov, 1672.
 Zimný František, 1679.
 Skřička František, syn Jana, 1680.
 Cyganek Kristian, syn Jana, 1680.
 Jurášek Matěj, Místek, bratr Václava, 1681.
 Anturyn Bernard, syn Bernarda, 1683 (jen přípověď).
 Trman Martin, vnuk Matouše 1., 1674 (jen přípověď).
 Jedla Dominik, Místek, syn Mikuláše, 1683.
 Kyselovský Joachym, 1683.
 Paseka Joachym, Místek, 1685.
 Mikenka Mikuláš, Bartultovice, 1686.
 Cyganek Jan, syn Jana, 1686.
 Vojtěchovský František, syn Pavla, 1686.
 Vojtěchovský Gottfried, syn Pavla, 1689.
 Vojtěchovský Kašpar, syn Pavla, 1702.
 Vojtěchovský Anton 2., syn Antona 1., 1738.
 Chroust Jan, Místek, 1694.
 Lošák Václav 2., bratr Dominika, 1695.
 Hanzlík Anton, 1699.
 Sasín Josef, Zábřeh, 1705.
 Vítek Jiří, 1674.
 Vítek Tomáš, 1676.
 Pros Václav, syn Šimona, 1679.
 Kočí Bernard, 1684.
 Zrubek Josef, syn Františka, 1702.
 Farojek Jan, syn Jana, 1709.
 Hladký František, syn Pavla, 1712.
 Erážek Jan, syn Václava, 1725.
 Černocký Anton, Hlučín, syn Jana, 1726.

Černocký Melichar, Hlučín, syn Jana, 1726.
 Kydlinský (též Pidlinský) Karel, syn Šimona, 1730.
 Lošák Josef, Paskov, syn Václava 1., 1746.
 Kusý Josef, Hlučín, 1744.
 Kusý Antoš, Hlučín, 1744.
 Klaupati Josef, Paskov, 1749.
 Malvelder Josef, Ostravice, 1748.
 Poštulka Andrys, Benešov, 1748.
 Radošovský Florian, Benešov, 1749.
 Havránek Jakub, Paskov, 1751.
 Dolanský Jan, 1751.
 Kládivo František, Benešov, syn Matěje, 1769.
 Ostárek Josef, syn Jana, 1777.
 Ostárek Karel, syn Jana, 1777.

P o z n á m k y :

- 1) Státní oblastní archiv v Opavě, Sběrka matrik SmK, sign. MO I 1.
- 2) Archiv města Ostravy, Archiv města Moravské Ostravy (dále jen AMO), sign. II B 119 a 120.
- 3) Existence gruntovní knihy 13 je doložena zmínkou o ní v knize 14, fol. 24, v knize 15, fol. 283, v knize 17, fol. 157 a 168; AMO, sign. II B 119, 121 a 123.
- 4) AMO, sign. C 37.
- 5) AMO, sign. II B 1.
- 6) AMO, sign. II B 54.
- 7) AMO, sign. II B 8—16.
- 8) AMO, sign. U 9.
- 9) AMO, sign. II B 87—2.
- 10) Dějiny Ostravy, Ostrava 1967, s. 194 an.
- 11) R. Drapala, Geschichte der Stadt M. Ostrau, Moravská Ostrava 1933.
- 12) A. Adamus, Dějiny města Ostravy v přehledu až do r. 1860, Ostrava 1927.
- 13) AMO, sign. C 37, fol. 25.
- 14) AMO, sign. II B 19—123.

JIŘÍ HANÁČEK

Heraldický soubor stavovského domu v Brně (ke 400. výročí vzniku)

Bývalý Stavovský dům — dnešní Nová radnice — stojí na jednom z historických náměstí města Brna. Původní místo dal koncem roku 1230 markrabě Přemysl řádu dominikánů, aby si zde zbudovali klášter. Postupná činnost podnikavých členů řádu vyústila r. 1278 ve stavbu původního kostelíka sv. Michala a klášterní komplex byl završen v letech 1489—95 křížovou chodbou, dodnes zachovanou.

Pohostinnosti klášterních prostor již od 14. století využíval moravský sněm a zemský soud ke svým zasedáním. Teprve rostoucím potřebám zemského zákonodárství a soudnictví v druhé polovině 16. století přestal

stačit prostor kapitulní síně a stavové začali přemýšlet o jiném místě. Proto se na sněmu r. 1578 usnesli, aby „pan hejtman místo příležitostnější k takové světnici obral a touž světnici, též sklep pro registra zemská a dva pokoje pro slyšení svědkův vyměřiti, a jakž nejlépe moci bude, na peníze zemské vystavěti dal“.

Dozor nad stavbou nové soudnice byl svěřen zkušenému a uměnímilovnému opatu zábrdovickému a želivskému Kašparu Schönaurovi a nejvyššímu zemskému komorníku Zachariáši z Hradce a na Telči. Ti se shodli, že příští soudní světnice se má postavit nad kapitulní síní dominikánů, v níž se dosud sněmovalo a získali

pro to převorův souhlas. Ke stavbě byli povoláni italsí mistři za vedení bratří Gabřiů. Pan Zachariáš se pro jiné povinnosti dozoru nad stavbou později vzdal a na jeho místo byli jmenováni jiní zástupci stavů, kteří dílo dovedli ke zdárnému konci.

Roku 1586 byla celá stavba ukončena nákladem 4900 zlatých; sestávala ze dvou sálů, dvou poradních místností a otevřeného renesančního schodiště. Ještě v době před kompletním dokončením místnosti vznikl — pravděpodobně v dílně brněnského kameníka Jiřího Gialdi — soubor plastických znaků, které nám podávají představu o složení moravského zákonodárského sboru koncem 16. století. Připomínáme si jej u příležitosti 400. výročí jeho vzniku (1583—85).

Kamenné znaky, jednotného dekorativního pojetí stylu pozdní renesance, s původní polychromií, lze rozdělit do tří skupin.

V první skupině to jsou nejstarší znaky čtyř plnomocníků sněmu, kteří dohlíželi na stavbu soudnice. Jsou umístěny v otevřeném vstupním vestibulu nad schodištěm a nalézáme mezi nimi tato jména:

Kašpar Schönauer, opat kláštera zábrdovického a želivského. Energický organizátor s bohatými zkušenostmi, nabytými ve funkci probošta premonstrátského kláštera v Nové Říši (od roku 1555). V roce 1568 byl zvolen opatem zábrdovickým, a aby se mohl této funkci plně věnovat, složil proboštsví v Nové Říši. Byl zástupcem prelátského stavu na zemském sněmu a působil v mnoha zemských komisích. Zemřel r. 1589. Jeho znak je tvořen půleným štítem, vpravo je znak opatů zábrdovických: v červeném (?) poli tři stříbrné růže, nad nimi polovina stříbrného jednorožce; vlevo znak želivského kanonie: v modrém poli zlatý dvojkříž. Na štítu je postavena mitra, vlevo opatská berla (obr. č. 1).

Fridrich z Žerotína a na Židlochovicích, příslušník mocného panského rodu vzdělaný ve vědách i válečném umění, slavný vojevůdce císařského vojska proti Turkům. V letech 1586—87 a 1593—98 zastával funkci mistokomorníka, 1590 místohejtmana a 1594—98 hejtmana markrabství moravského. Vedl stavby protiturecké pevnosti Nové Zámky a bratrského sboru a zámku v Židlochovicích. Znak: v červeném štítu ze stříbrného trojvrší rostoucí černý korunovaný lev. Korunovaná turnýrská přilba s přikryvadly černo-červenými je bez klenotu (obr. č. 2).

Jan Mencl z Kolsdorfu, radní písař Brna, byl zástupcem městského stavu. Členem brněnských úřadů se stal r. 1568 a zastupoval od té doby město na zemském sněmu. Roku 1601 se stal sekretářem české kanceláře v Praze a 1602 byl přijat mezi moravské rytířstvo. Jeho přísně katolické stanovisko a věrnost habsburskému domu byly roku 1622 odměněny funkcí rady apelačního soudu. Zemřel r. 1626. Jeho znak tvořil štít pošikem dělený bíle a červeně. Přes celé pole přirozený medvěd ve skoku, proboděný zespodu nahoru oštěpem. Korunovaná kolčí přilba s přikryvadly červenými a bílými, v klenotu rostoucí medvěd (obr. č. 3).

Jan Munka starší z Ivančic a na Troubsku, zástupce vladického stavu. Byl pilným pracovníkem sněmu, zúčastnil se řady politických poselství a jednání, roku 1583 pracoval v komisi pro skládání zemských účtů a r. 1596 dohlížel za rytířský stav na hospodaření s penězi povolenými na válku proti Turkům. Na základě udělení šlechtictví roku 1523 užíval štít dělený zlatě a modře, v horním poli hrdlička přirozené barvy se zla-

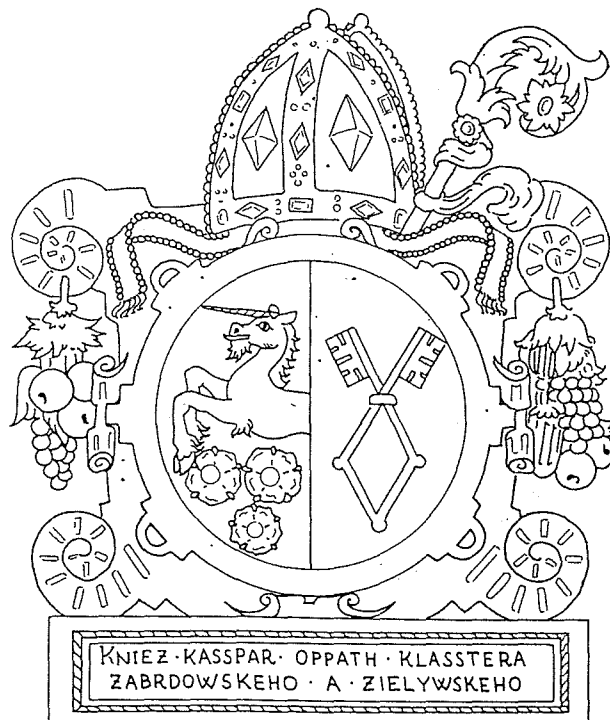
tou páskou na hrdle, ve spodní zlatá hvězda. Na kolčí přilbě s přikryvadly modro-zlatými dvě otevřená orlí křídla, zlaté a modré, mezi nimi hrdlička ze štítu, nad ní zlatá hvězda (obr. č. 4).

Další znaky jsou umístěny v rytířském sále, nazvaném tak proto, že se v něm konaly porady rytířského stavu. Po menších stavebních úpravách původní dispozice zabírá dnes místnost 21 metrů délky a 8 metrů šíře. Na kratší příčné stěně je zavěšena druhá skupina sedmi znaků, patřících úředníkům menšího soudu zemského, zasedajících zde v letech 1583—85.

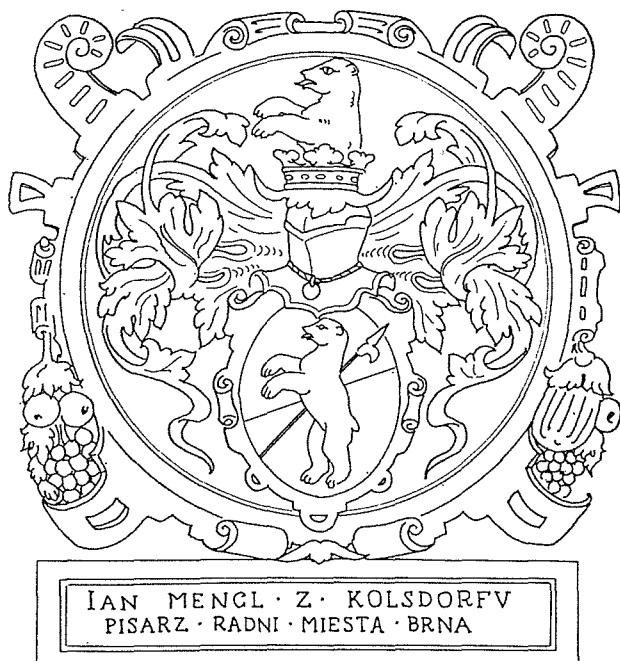
Ctibor Syrakovský z Pěrkova na Staré Vsi a Paskově, původem z polské rodiny usedlé od 16. stol. na Moravě a ve Slezsku. Ctibor zde držel mimo jiné Boskovice, r. 1580 získal Paskov a r. 1585 byl jmenován do úřadu nejvyššího písaře markrabství. Zemřel r. 1600. Užíval polského erbu „ogonczyk“: v červeném štítu stříbrná polovina stěly, jejíž spodní část tvoří polovina prstence. Korunovaná turnýrská přilba s červeno-stříbrnými přikryvadly, z koruny vynikají dvě červeně oděné paže, držící zlatý prsten s červeným kamenem (obr. č. 5).

Bořita Bohuslav z Budče a na Jiřkovcích, komorník menšího práva, příslušník původní moravské vladické rodiny, povýšené r. 1687 do stavu svobodných pánů. Držel v okolí Brna několik statků, např. Jiřkovice, Šlapanice a Líšeň. V modrém štítu jsou dvě křížem přeložené sekery bradatice, stříbrné s přirozenými topůrký. Korunovaná turnýrská přilba, v klenotu sekery ze štítu, položené na dvou otevřených modrých křídlech. Přikryvadla modrá a stříbrná (obr. č. 6).

Volf Koňas z Vydří a na Bolíkově, sudí menšího práva. Sezením byl též na Budči, Krasonovicích a Bohuslavicích. Starý panský stav byl rodině udělen až r. 1637, po vymření v r. 1741 přešel jejich znak i predikát na Astfeldy (1755). Znakem Volfa byly dva bílé buvolí rohy v červeném štítu, tytéž rohy na kolčí přilbě, přikryvadla červeno-bílá (obr. č. 7).

Obr. č. 1

Obr. č. 3

Martin Sokolovský ze Sokolova, písař menšího práva. Původní polská rodina, rozšířená v 15. a 16. století do našich zemí. R. 1563 císař Ferdinand uvolnil, aby se Martin Sokolovský psal ze Sokolova a současně polepšil jeho starobylý erb „korvin“. Je zajímavé, že ještě po 20 letech zde nacházíme znak původní: v modrém štítu na zlaté ostrvě stojí černý krkavec se zlatým prstenem

Obr. č. 5

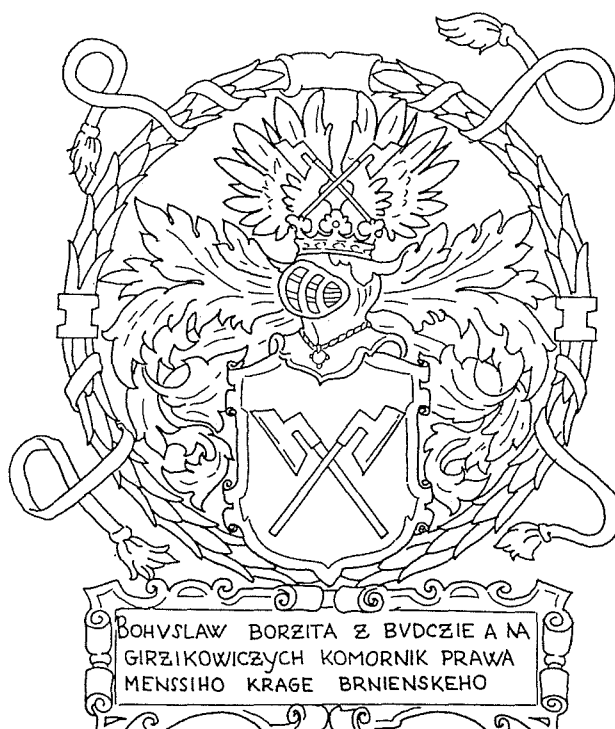
v zobáku. Týž krkavec v klenotu na turnýrské přilbě mezi modrým a bílým buvolím rohem. Točenice a přikryvadla modro-bílé (obr. č. 8).

Florian Thomanykl z Kolsdorfu, písař menšího práva, obdržel predikát a znak r. 1584. Ten je stejný jako u Mencla z Kolsdorfu (obr. č. 9).

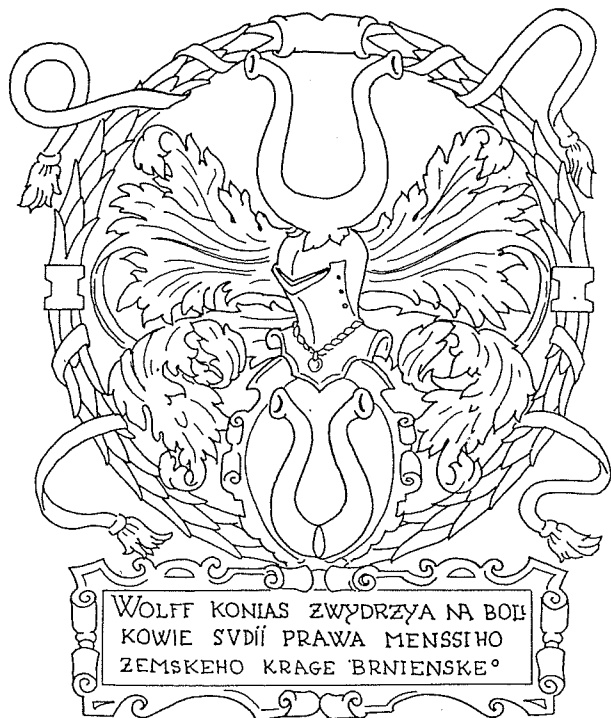
Jan Horecký z Horky a na Střílném, příslušník staré

Obr. č. 4

Obr. č. 6

Obr. č. 7

moravské vladcké rodiny, již v 16. století zchudlé a sedící na různých malých svobodných statcích. Byl místodržícím nejvyššího písařství. V modrém štítu vedl pokosem stříbrnou hradbu se stínkami, na štítu turnýrská přilba s točnicí a přikryvadly modro-stříbrnými, v klenotu rostoucí stříbrný jednorožec (obr. č. 10).

Florian Pravětický z Radvanova a Vokachynic, příslušník původní uherské rodiny, přišel za tureckých válek na Moravu. Byl delší čas ve službách pánů z Hradce, v letech 1572–77 jako purkrabí na Telči. Od r. 1583 zastával obnovený úřad purkrabího markrabství moravského a to až do r. 1587, kdy zemřel. Potvrzení starodávného rytířského stavu se datuje z roku 1574: Modrý štít, v něm vousatá mužská hlava s kusem zkrvaveného ramene. Kolčí přilba, přikryvadla modrá a bílá, z točnice vynikají dva stříbrné buzikány mezi nimi 3 kohoutí pera v barvě modré, bílé a černé (obr. č. 11).

Nejpočetnější je třetí skupina znaků, nacházející se na podélné stěně rytířského sálu. Tvoří ji 24 erbů osob, zasedajících ve zmíněném období na moravském sněmu. Kompozice této řady je tvořena třemi znaky rytířů, následuje 18 členů panského stavu a končí opět třemi členy stavu nižšího. Střed panských znaků je vyhrazen pěti nejvyšším úředníkům zemským.

Kašpar Koňas z Vydří, od r. 1583 sezením na Budči. Byl starším bratrem Volfa Koňase, sudího menšího práva a užíval i stejný znak (obr. č. 12).

Bartholoměj Vanecký z Jemničky a na Valči, píšíci se po obci Vaneč u Náměště nad Oslavou. Na tomto se připomíná v letech 1560–89, kdy zemřel. Vaneč držel spolu se svým bratrem, sám byl majitelem Pavlovic, Opatovic, Dolních Vilémovic a Dřevohostic. Rod vymřel po meči r. 1647, po přeslici r. 1680. Ve znaku nosili bílý štít, v něm červeného raka, na kolčí přilbě dva stočené bílé rohy (zde vymalované jako bílý a červený), přikryvadla červeno-bílá (obr. č. 13).

Mikuláš z Hrádku a na Novém Zámku, z rodiny Čechů z Hrádku, rozšířené koncem 15. století na Moravu. Mikuláš spolu s moravským zemským hejtmánem Hanušem Haugvicem z Biskupic ještě před stavbou původní soudnice projednával otázky spojené s její realizací. Jejich společné dobrozdání odstranilo poslední překážky a stavba mohla být zahájena. Mikuláš po roce 1580 zastával úřad podkomořího moravského a zemřel r. 1597. Ve štítu vedl břevno, v klenotu pět per. Užívání barev nebylo jednotné, znak v rytířském sále tvoří modrý štít se zlatým břevnem. Na korunované turnýrské přilbě paví kyta překrytá zlatým břevnem. Přikryvadla modrá a zlatá (obr. č. 14).

Fridrich z Náchoda a Horních Dunajevicích patřil k velkému rozrodu pánů z Náchoda, známých už v polovině 13. století. Za Jana Lucemburského získali Březník nedaleko Náměšti nad Oslavou a moravská linie se po něm začala psát. Březničtí z Náchoda později zchudli a klesli až na úroveň vladků. Až počátkem 16. století dosáhla starší větev rodu, sezerím na Horních Dunajevicích, opět stavu panského. Jejich znak užívaný až do r. 1619 (udělení hřebčického stavu) získal podle pověsti zakladatel rodu Hron při své cestě do říše ke královské volbě Viléma Holandského: ve zlatém štítu černý korunovaný lev, otevřená přilba s přikryvadly černo-zlatými, jako klenot černé orlí křídlo s kosmým zlatým pruhem (obr. č. 15).

Jetřich z Kunovic a na Uherském Brodě žil v letech 1510–82, na Uherském Brodě a Ostrohu byl sezením 1540–79. Jeho znak má v modrém štítu kosmé červené břevno, na něm dvě přední poloviny jelena přirozené barvy. Na turnýrské přilbě rostoucí jelen, přikryvadla červená a modrá (obr. č. 16).

Hanuš z Hardeka a Kladska, Mochlantu a na Letovicích pocházel z pošlosti Prueschníků ze Stetenberka. hornorakouské rodiny, která se kolem roku 1450 dostala do našich zemí. Roku 1495 nabyli titulu hrabat z

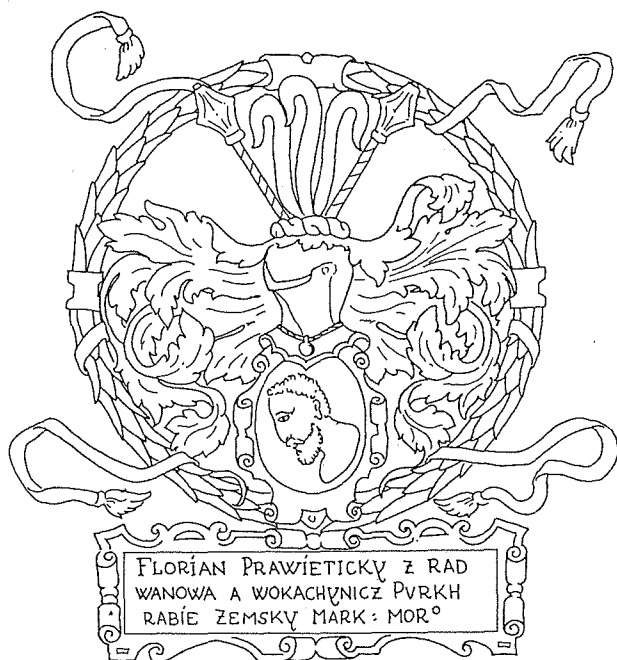

Obr. č. 8

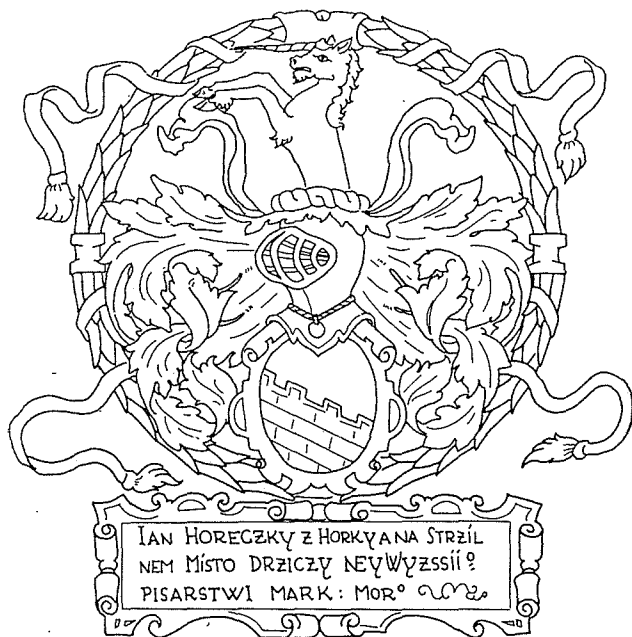
Obl. č. 9

Hardeka a Mochlantu a roku 1503 hrabat z Kladska. Od r. 1544 drželi Letovice. jejichž byl Hanuš posledním majitelem. Jeho znak tvoří čtvercový štít, 1. pole půleno, vpravo v modrém zlatý lev, vlevo pošikem pruhy zlaté, červené a černé. 2. pole je rovněž půleno, vpravo v červeném stříbrná orlice, vlevo stříbrná a červené kosmé pruhy. Ve 3. červeném poli zlatá orlice. ve 4. stří-

Obr. č. 11

bném červený kříž. Čtvrcení štítu nebýva na jednotlivých památkách jednotné a souměrné, rovněž kolísají i počty pruhů. Na štítu jsou tři korunované turnýřské přilby: prostřední s přikryvadly červenými a zlatými nese dvě otevřená křídla, pravé pokosem pruhované zlaté a červené (opět neustálený počet pruhů), levé zlaté. Pravá přilba má modré křídlo se zlatým kosmým

Obr. č. 10

Obr. č. 12

Obr. č. 13

pruhem, přikryvadla modrá a zlatá. Levá přilba s přikryvadly červeno-stříbrnými nese desku prostrkanou pavími pery, na níž se opakuje 2. pole štítu (obr. č. 17).

Tas Meziříčský z Lomnice a na Jemnici byl posledním ze své počlosti sezením na Jemnici byl posledním ze své počlosti, sezením na Jemnici od roku 1577, majitel Říčan a hradu Veveří od roku 1587. Zemřel roku 1603 ve funkci nejvyššího sudího zemského. Známý znak mohutného rodu pánů z Lomnice tvořil stříbrný štít, v něm černé oči křídlo se zlatou pružinou, na turnýřské přilbě s přikryvadly černo-stříbrnými totéž křídlo jako klenot (obr. č. 18).

Hartman z Liechtensteina a na Lomnici, z rodiny štyrského původu, počítané však mezi nejstarší moravské rody, neboť zde získali dědičné majetky už za Přemysla Otakara II. Hartman (1544–95) pozvedl k novému rozkvětu rod zejména vypočítavými sňatky svých synů s dcerami Jana Šembery Černoohorského z Boskovic. Původní znak byl štít dělený zlatě a červeně, korunovaná přilba s klenotem dvou složených křídel v barvách štítu, přikryvadla červená a zlatá (obr. č. 19).

Karel starší z Žerotína a na Starém Jičíně patří k nejvýznamnějším osobám našich dějin. Narodil se roku 1564, velitel moravského vojska proti Turkům, 1594–1602 členem zemského soudu moravského, 1608–1618 moravský zemský hejtman. Třebože sám nekatolík, rozešel se v době povstání s moravskými protestantskými stavy. Po jejich porážce se však všemožně snažil poskytnout pomoc pronásledovaným osobám a svou mravní velikost prokázal nepřijetím projevů císařské přízně a raději r. 1629 opustil zemi. Na své statky se občas vracel a při jedné návštěvě zde r. 1636 zemřel. Známý znak má v červeném štítu černého korunovaného lva rostoucího ze stříbrného trojvrší. Korunovaná turnýřská přilba s přikryvadly černo-červenými je bez klenotu (obr. č. 20).

Jan starší z Žerotína a na Náměšti byl otcem přede-

šlého a patřil k nejbohatším příslušníkům rodu, neboť mu kromě náměštského panství patřily též Rosice a Brandýs. Jeho jméno si vždy budeme dávat do spojitosti s Jednotou bratrskou: na svém panství založil nejslavnější tiskárnu na Moravě (původně v Ivančicích, později přenesenou do Kralic), v níž se zrodila významná kulturní památka -- tzv. Kralická bible. Jan, který celý podnik finančně zabezpečil, se vydání kompletního díla nedožil, zemřel roku 1583 (obr. č. 21).

Jan z Boskovic a na Třebové pocházel z nejvýznamnější moravské šlechty. Narodil se roku 1543 a od roku 1569 se píše po svém sídle Moravské Třebové. Jako člověk sběhlý ve věcech politických a soudních byl často volen do moravského zemského sněmu, mnoha důležitých komisí a poselství. Od roku 1582 zastával úřad nejvyššího zemského sudího a krátce před svou smrtí roku 1589 byl jmenován nejvyšším hejtmanem moravským. Znak: v červeném štítu stříbrný hřeben o sedmi zubech, turnýřská přilba s dvěma zelenými věnčíky křížem přeloženými a spočívajícími na červeném polštáři. Přikryvadla červená a stříbrná (obr. č. 22).

Čeněk z Lipého a na Hodoníně, z lipské počlosti vynikajícího panského rodu. Jako nejstarší syn držel rodné statky, z nichž nejvýznamnější byly Krumlov, Hodonín, Rosice a hrad Veveří; při dělení majetku mu pak připadla východní část s Hodonínem. V zemské správě zaujímal místo královského číšníka a od roku 1559 úřad nejvyššího maršálka království, dědičný v tomto rodě. Zemřel roku 1599. Starožitným znakem rodu byly dvě černé zkrížené ostrve ve zlatém štítu. V klenotu zlatý kapr na červeném polštáři, podložený paví kytou. Přikryvadla černá a zlatá (obr. č. 23).

Stanislav Pavlovský, biskup olomoucký. Od r. 1575 proboštem v Brně, olomouckým metropolitou zvolen r. 1579. Byl neúnavným reformátorem církevního života a horlivým prosazovatelem katolické víry. Znak v rytířském sále pochází z doby těsně před jeho císařským

Obr. č. 14

Obr. č. 15

polepšením: čtvrcený štít, v jehož 1. a 4. poli je rodový znak biskupův (v modrém poli nad zlatým půlměsícem zlatá hvězda), ve 2. a 3. čtvrtině znak biskupství (v červeném poli šest stříbrných kuželů v postavení 4, 2). Na štítu mitra, vlevo berla, štítonoši dva andělé (obr. č. 24).

Hynek Brtnický z Valdštejna a na Brtnici (1545—

Obr. č. 17

1596), původem z nejvýznamnější domácí rodiny. Jeho osudem byla politická dráha, r. 1580 se stal nejvyšším sudím, 1588 nejvyšším komorníkem a 1583 hejtmánem markrabství moravského. Jeho štít byl čtvrcený zlatě a modře, v každém poli vpravo obrácený lev střídavých barev, na korunkované turnýrské přílbě rostoucí lev modrý, přikryvadla modrá a zlatá (obr. č. 25).

Obr. č. 16

Obr. č. 18

Obr. č. 19

Zachariáš z Hradce (1526—1589) patřil k původní komisi, která měla dohlížet na stavbu soulnice. Úspěšný politik, znamenitý hospodář a znalec v otázkách zemské správy byl povolán k mnoha úřadům. V letech 1558—1567 a 1573—1587 zastával úřad nejvyššího komorníka, 1567—1571 moravského hejtmána, zastupoval Moravu při korunovaci Rudolfa II. atd. Na svém telč-

Obr. č. 21

ském panství provedl rozsáhlé hospodářské reorganizace, zejména v rybníkářství a řemeslech. Štít je čtvercový s modrým středním štítkem, v němž je zlatá růže. V 1. modrém poli zelený věnec, 2. pole děleno zlatočerveně, v 3. modrém poli pod zlatou korunou zlaté písmeno M, ve 4. modrém poli zlatá kotva. Na štítu korunovaná turnýrská přilba s přikryvadly modro-zla-

Obr. č. 20

Obr. č. 22

Obr. č. 23

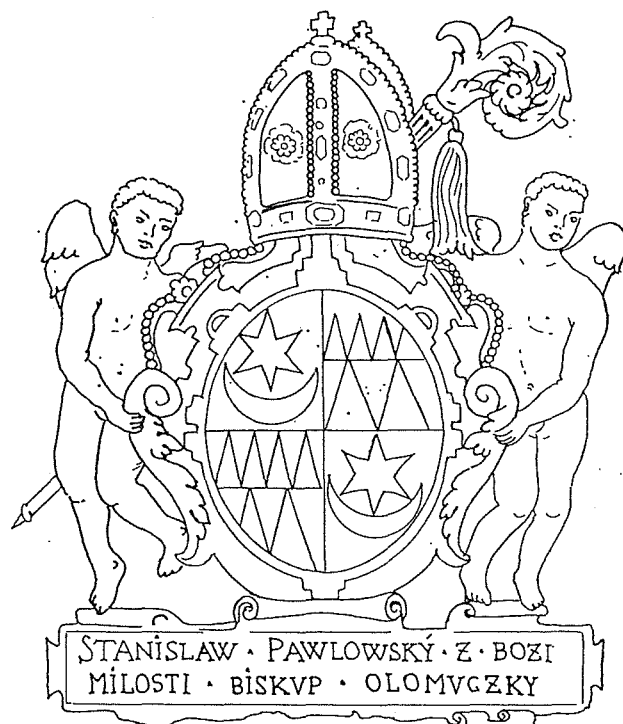
tými, v klenotu zelený věnec mezi dvěma modrými křídly posázenými zlatými srdíčky (obr. č. 26).

Hynek starší Bruntálský z Vrba, sezením na Bruntále, Kolštejně a Bystřici, býval též moravským zemským hejtmánem v letech 1572 a 1590–1594. Kromě uvedených panství držel též Klimkovic, Helfštejn a Lipník. Zemřel roku 1597. Znak: v modrém štítu zlaté břevno provázené šesti zlatými liliemi (3,3). Na korunované turnýrské přilbě s překryvadly modro-zlatými zlatý sloup prostřelený šípem (obr. č. 27).

Fridrich z Žerotína a na Židlochovicích (1550–1598) má zde znak podruhé. Působil v diplomatických službách Karla V. a Ferdinanda I., později se proslavil na poli válečném, zejména v bojích proti sultánu Solimanovi. V letech 1594–1598 byl zemským hejtmánem a místodržícím nejvyššího komornictví na Moravě. K jeho rozsáhlým statkům patřily Pouzdřany, Židlochovice, Uherčice a další, ke konci života i Přerov. Znak je stejný jako u dříve uvedených Žerotínů (obr. č. 28).

Jiří Zajímač z Kunštátu a na Jevišovicích, od roku 1564 majitel panství Jevišovice, se stal i poručíkem svých bratrů a vladařem rodu na způsob Rožmberků. Tato správní funkce však existovala jen do smrti Jiřího r. 1587. Znak byl pro všechny větve kunštátského rodu stejný: štít dělený černě a stříbrně se dvěma stříbrnými břevny v horní půli. Korunovaná turnýrská přilba s překryvadly černo-stříbrnými zde nese dvě složená křídla s barvami štítu, dělení je však vedeno pokosem (obr. č. 29).

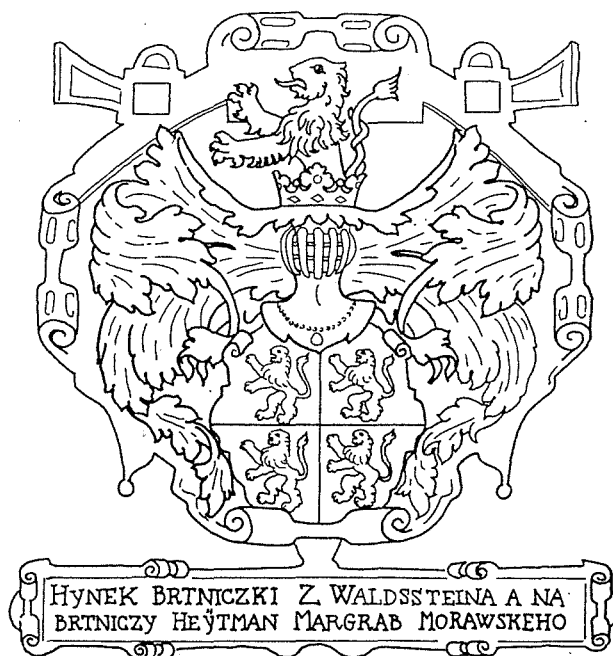
Jindřich Václav Krajčí z Krajku a na Mladoňovicích, ze staré korutanské rodiny, zdomácněl v Čechách koncem 14. století. Střediskem jejich majetku na Moravě bývalo okolí Dačic, avšak celý rod vymírá již roku 1600. Znak je zde zobrazen poněkud odchylně od užívaných verzí, jako pošikem dělený štít stříbrno-červeně, na korunované turnýrské přilbě s překryvadly červeno-

Obr. č. 24

stříbrnými dvě složená orlí křídla, opakující štítovou figuru (obr. č. 30).

Smil Osevský z Doubravice a na Třebíči, vynikající hospodář a diplomat. Byl nejslavnějším z celého rodu, královským radou, místodržícím a nejvyšším zemským sudím. Na svých statcích upravit právní poměry zvláštním zřízením Codex Dubravician. Zemřel jako poslední

Obr. č. 25

Obr. č. 26

svého rodu r. 1613. Znak: v červeném štítu bílá zavínutá stříela, v klenotu na přilbě paví kyta protknutá touž stříelou, přikryvadla červená a bílá (obr. č. 31).

Jan z Lipého a na Krumlově, stolník císaře Rudolfa II., synovec dříve uvedeného Čenka z Lipého. Po svém strýci zdědil Hodonín, brzy jej však prodal a ponechal si pouze Krumlov. Věrně rodové tradici zastával v le-

Obr. č. 28

tech 1576—1598 úřad nejvyššího maršálka království českého. Jeho znak byl již popsán dříve (obr. č. 32).

Bernart Drnovský z Drnovic a na Rájci, pokrokový feudální podnikatel, na Drnovicích od roku 1544. Na Rájci, kam přenesl centrum svého panství, rozvíjel hlavně pivovarnictví a chov ovcí, které spolu s rozsáhlými lesy a polnostmi se staly základem jeho bohatství. Roku

Obr. č. 27

Obr. č. 29

Obr. č. 30

1589 získal úřad nejvyššího sudí markrabství, který zastával až do své smrti r. 1601. Štít Drnovských byl stejný jako u všech pošlostí Kunštátských, rozdílný byl klenot, ve kterém byly dva buvolí rohy s černo-stříbrnými pruhy, jejichž počet kolísal. Přikryvadla černá a stříbrná (obr. č. 33).

Obr. č. 32

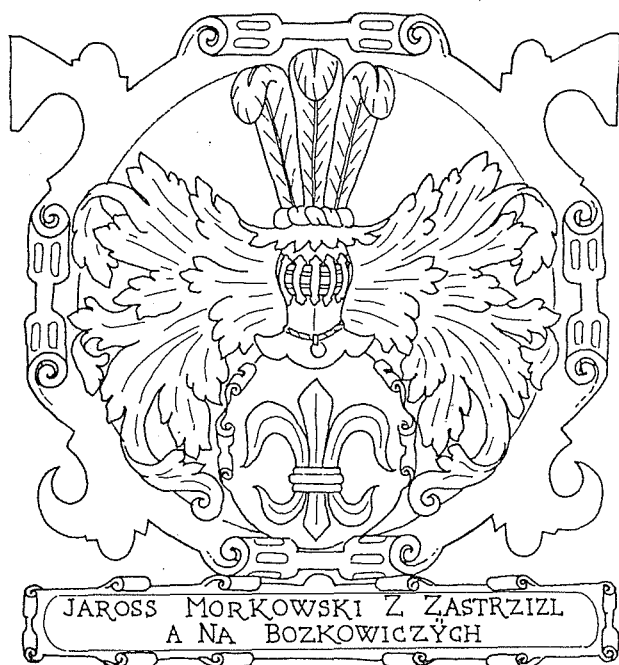
Jaroš Morkovský ze Zástřizl, píšící se od roku 1566 na Morkovicích a Svatobořicích. Postupně nabyt Buchlova a Židlochovic a r. 1567 koupil Boskovice. Nijak výrazně nezasahoval do veřejného života a poněvadž zemřel r. 1583, není vyloučeno, že jeho erb byl v rytířském sále zavěšen již posmrtně. Znak: v červeném štítu stříbrná lilie, turnýrská přilba s točenicí a přikry-

Obr. č. 31

Obr. č. 33

Obr. č. 34

vadly červeno-stříbrnými nese v klenotu 3 pštrosí pera — stříbrné mezi červenými (obr. č. 34).

Jan Pražma starší z Bílkova a na Uhřetřech, držel též Polom, Kyjovice a Lešno. Vladycká moravská rodina měla v modrém štítu dva přirozené parohy o 4 výsadách, v klenotu na turnýrské přilbě tutéž figuru, přikryvadla zlatá a modrá (obr. č. 35).

Tímto znakem se uzavírá soubor v rytířském sále Nové radnice v Brně, soubor mimořádné umělecké a historické hodnoty. Jeho cena spočívá především v kompletním přehledu nejvyšších zemských úředníků, členů i přisídících zemského soudu, stejně jako v autentičnosti dobových znaků a barev.

Rytířský sál byl v posledních desetiletích přebudován na sňatkovou síň, čímž se znakovému souboru dostalo jak důstojného využití, tak jeho zpřístupnění dalším obdivovatelům.

Výběr z nejdůležitější literatury pro další studium:

J. Dřímál: Zemský dům v Brně. Brno 1947.

Obr. č. 35

Nová brněnská radnice. Úprava sněmovny moravských stavů. Brno 1935.

C. Hálová-Jahodová: Brno — stavební a umělecký vývoj města. Praha 1947.

V. Brandl: Kniha pro každého Moravana. Brno 1963.

R. Dvořák: Dějiny Moravy. Brno 1899—1905.

L. Hosák: Historický místopis země moravskoslezské. Brno 1933.

F. Kameníček: Zemské sněmy a sjezdy moravské od nastoupení Ferdinanda I. po obnovené zřízení zemské. Brno 1900—1905.

Moravské zemské desky. Kraj olomoucký 1567—1642. Praha 1953.

Moravské zemské desky. Kraj brněnský 1567—1641.

Praha 1957.

A. Sedláček: Českomoravská heraldika II. Praha 1925.

J. Pilnáček: Staromoravští rodové. Brno 1972.

J. Pilnáček: Rody starého Slezska. Jilové v Prahy 1969.

H. Kadich — C. Blažek: Der mährische Adel. Nürnberg 1899.

Wappen des Adels von Mähren. In: Mährisch-Schlesischer Correspondent. Brünn, Jg. 1887—1888.

Podrobnou bibliografii k jednotlivým rodům uvádí Č. Zíbrt:

Zíbrt: Bibliografie české historie, díl I., Praha 1903. Řadu údajů lze též nalézt v příslušných svazcích Vlastivědy moravské.

Z dějin Vítkovických železáren

VLADIMÍR MARKL:

Vznik a vývoj značky V.Ž.

Vítkovické horní a hutní těžiřstvo.

Časové období, kterým se v této kapitole budeme zabývat, je nejdelší v historii Vítkovických železáren a sahá od r. 1873 do r. 1945 včetně. Tedy opět dvojná-

sobek trvání předešlého období. Pro nás je důležité také tím, že s konečnou platností přineslo tak dlouho očekávanou podnikovou značku.

Komplex výrobních zařízení jsme opustili v době hlu-

Obr. č. 1

boké hospodářské krize. Lékem na tento neduh mělo být spojení kapitálu Rothschildů a Gutmannů, v železářském podnikání měli být posledně jmenovaní se svým aparátom techniků a jim vlastní podnikavostí do jisté míry štikou ve stojatých vodách tehdejšího „rozmachu“ železáren. Kapitál vložený do podnikání byl zprvu v poměru 51:49 ve prospěch původních majitelů, po dosazení nového ředitele Paula Kupelwiesera se v roce 1876 tento poměr srovnal na konečných 50:50. V roce 1874 byl nově vytvořený finanční gigant přihlášen u Obchodní a živnostenské komory pod názvem „Witkowitz Bergbau- und Eisenhütten-Gewerkschaft“. Pod novým názvem, posílen finančně a později, jak jsme se již zmínili, i personálně vstupuje na kolbiště průmyslového klání. Než si povíme něco z historie, alespoň orientačně několik slov o nových spolumajitelích. Bratři Vilém a David pocházeli z nezámožné lipenské židovské rodiny Gutmannů, ale jejich osobní vlastnosti je přivedly až ke šlechtickému titulu, byť k jeho nejnižšímu stupni. Stalo se tak 15. 12. 1878 a znak, který při povýšení získali, popisujeme následovně: „Štít čtvercový, 1. a 4. pole zlaté s polovinou černého orla, 2. pole modré se zlatým ozubeným (palečným) kolem. Třetí pole je opět modré se zlatou kotvou. Dva klenoty: prvním jsou zavřená křídla, zadní zlaté, na předním černém je položena zlatá letící včela; druhým je vyřezaný zlatý lev držící ve zvednuté pravé tlapě hornická kladívka (mlátek a železko); přikryvadla jsou černozlatá a modrozlatá“. Deviza Davida zněla: „Alles zur Zeit“ [Všeho do času]; a Vilém užíval znakové heslo: „Semper progrediens“ [Stále vpřed]. I my se na chvíli podržíme této zásady a s pomocí některých událostí si přiblížíme atmosféru té doby i některé tendence, které vedly ke konečnému slovu při tvorbě podnikové značky.

Nový ředitel Kupelwieser se dal neprodleně do rekonstrukce železáren, závod získal nové objednávky na

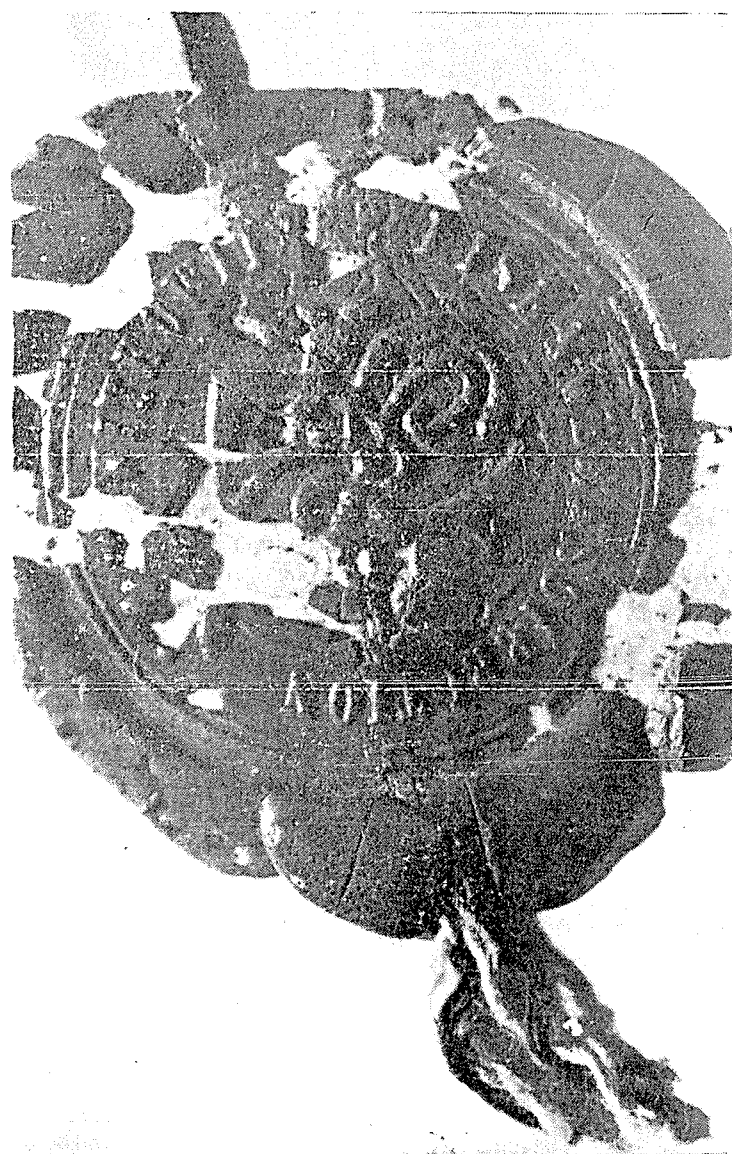
kolejnici od Severní dráhy Ferdinandovy, hledala se nová, kvalitnější těžební základních surovin. Do této doby spadá výskyt prvního hlavičkového papíru s textem:

Witkowitz Bergbau- & Eisenhütten-Gewerkschaft.

Ísmena jsou psací, délka názvu podniku včetně tečky je 133 mm. Výšku jednotlivých písmen je možno rozdělit následovně: velká písmena jsou vysoká 4 mm, malá pak 3 mm. Datum¹⁾ pod textem je 9. sept. 1879. S tímto firemním tiskopisem samozřejmě dobíhají, jak jsme se zmínili již v předešlém článku, staré tiskopisy rothschildovské éry. Zároveň s prvním výskytem nové „hlavičky“ vznikají dvě následující pečetidla. První typ je kulatý o $\varnothing$ 37 mm. V legendě čteme:

WITKOWITZ BERGBAU- & EISENHÜTTEN-GEWERKSCHAFT

Úvodní a poslední slovo od sebe oddělují hornické atributy o výšce 4 mm a šířce 5 mm. Výška jednotlivých písmen činí 4 mm. V pečtním kruhovém poli o $\varnothing$

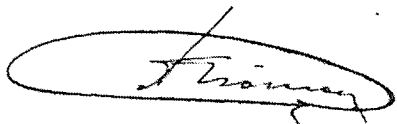

Obr. č. 2

2/3tel gegen früher herabgesetzt wurde.

Witkowitz, am 28. Mai 1896.

DIRECTION DER WITKOWITZER
BERGBAU- & EISENHÜTTEN-GEWERKSCHAFT

Obr. č. 4

23 mm, odděleném od legendy výraznou linkou, nacházíme na ploše 16×19 mm stylizovaná, navzájem propletená písmena E, W a B, jež jsou počátečními literami nového názvu podniku (obr. č. 1). Toto pečetidlo, jehož otisk na listinném materiálu je v současné době více než žalostný (obr. č. 2), bylo používáno jako výraz suverenity celého těžišstva, kdežto pečetidlo druhé (obr. č. 3) pak sloužilo pouze ředitelství železáren²⁾. Je o něco menší, kruhové o $\varnothing$ 34 mm s legendou:

WITKOWITZER EISENWERKSDIRECTION

Jako v předešlém případě, tak i zde nacházíme hornická kladívka, tedy zkřížené želízko a mlátek, jež zabírají plochu 7×5 mm, výška písma je 2,5 mm. I zde je pečeti obraz oddělen od legendy linkou, která tvoří kružnici o $\varnothing$ 29 mm a stylizovaná propletená písmena E, W (Eisenwerk Witkowitz) zabírají plochu 18×18 mm.

Rozvoji V. Ž., stejně jako rozvoji železářství v Předlitavsku, pomohla značně změna celních tarifů v letech 1878 a 1882; první změna přišla v období dokončení pře-stavby V. Ž. a zároveň mu nepřímo napomohla při rozšiřování provozů koupěmi jiných, menších závodů. Příkladem může být odkoupení Schüllerovy válcovny v Ostravě v r. 1880. Rok nato odjíždí Kupelwieser s hlavním inženýrem do Anglie, aby získal nové zkušenosti s bessemerováním. V roce 1882 bylo započato se stavbou nově mostárny, rýsují se projekty na rourovnu a začíná se uvažovat o výstavbě železniční přípojky do Svinova, která by měla spojit Vítkovice s touto obcí, a tak ekonomicky navázat na Severní dráhu Ferdinandovu při současném spojení starých i nových provozů železáren. Bohužel celá záležitost byla díky nepružnému jednání Alberta Rothschilda oddalována a tak k jejímu dostavění došlo teprve v r. 1889, kdy již mnohé pozemky byly zastavěny nebo propůjčeny k dolování. Ztráta se měla vyrovnat a také později byla vyrovnána částečnou změnou výrobního programu. Se zamýšlenou změnou navštívil Kupelwieser r. 1888 Sheffield a dovezl si odtud návod na instalování hydraulického kovářského lisu, který byl nejvhodnějším nástrojem na opracování velkých, až 600 tunových bloků vhodných pro výrobu pancéřů. V tomto roce byla VHHT zakoupena Žofinská huť. Před tímto obdobím bylo nutno zajistit novou, kvalitnější surovinovou základnu. Dochází k postupné kartelizaci a v některých výrobních programech se spojují Vítkovické železářny s Pražskou železářskou spo-

lečností, totiž s jejím hlavním závodem na Kladně, a dalšími podniky: Alpinka se svými závody v Rakousku, Štýrsku a Korutanech, Teplická válcovna, Česká montánní společnost v Králově Dvoře u Berouna a železářny Těšínské komory v Těšíně. Ze hry vypadají Salmovské železářny v Elansku, železářny v Mariánském Údolí, Ludvíkově, Jincích, Sobotíně a Štěpánově.

I když v mnohých věcech podniky sdružené v kartelu spolupracovaly, vládl v jejich středu nesoulad, daný růzností původu kapitálu, ať už to byl případ Rothschilda a Bontouxého, či Dolnorakouské eskomptní banky a financí Pozemkového úvěrního ústavu se snahou získat převahu na svou stranu a konkurenci zlikvidovat. Chuti by bylo dost, ale žádná skupina nebyla tak silná, aby misku vah převážila na svou stranu. Vítkovické železářny zatím dále investují a zakupují v r. 1889 rudné doly v Diosgyöru, v r. 1895 doly na rudu ve slovenských Kotrbaších a kapitálově se podílí na švédské akciové společnosti Bergwerksaktionbolaget Freja, která byla založena v r. 1897.

Na listu z 28. 5. 1895 můžeme vidět firemní značku následujícího znění:

DIRECTION
der
Witkowitz
Bergbau- und Eisenhütten-Gewerkschaft
Witkowitz (Mähren)

Obdélníková plocha, zabraná firemním nápisem má výšku 18 mm a šířku 54 mm. V 1. řádku je výška písma 2 mm, druhý řádek je vysoký 1 mm, velká písmena v 3. řádku jsou vysoká 2 mm a malá dosahují výšky 1,5 mm, velká písmena v řádku č. 4 jsou o 1 mm vyšší než v řádku předchozím a malá písmena dosahují velikosti velkých písmen z řádku prvního, pátý řádek odpovídá svým výškovým členěním řádku č. 3. Text je v barvě černé. Na tiskopise nalézáme razítko (obr. č. 4) na ploše o výšce 8 mm a šířce 62 mm s následujícím textem:

DIRECTION DER WITKOWITZER
BERGBAU- & EISENHÜTTEN-GEWERKSCHAFT

DIRECTION
der
Witkowitz
Bergbau- und Eisenhütten-Gewerkschaft
Witkowitz (Mähren)
Telegramm-Adresse: Eisenwerk Witkowitz.
Nr. 14499/C
Bei Beantwortung wird um Angabe vorstehender
Nr. gebeten.

Obr. č. 5

Central-Direction
Witkowitzer Bergbau und Eisenhütten-Gewerkschaft Witkowitz, Mähren.

A 23057

Handwritten text with a single word 'Witkowitz' visible.

Witkowitz, 9. Mai 1903.

Obr. č. 6

Výška písma je v obou řádcích 3 mm a délka textu 1. řádku je pak 41 mm.³⁾

Týž text o stejných rozměrech jako na firemním označení listu z r. 1895 je i na hlavičkovém papíře z r. 1899 (obr. č. 5), pouze barva textu je modro-fialová. Při bedlivější prohlídce tohoto obchodního tiskopisu⁴⁾ nalezneme v jeho středu filigrán o rozměrech $v = 86$ mm, $š = 63$ mm tehož tvaru, jakého je otisk pečetidla na obr. č. 3.

Pro další ukázkou podnikového označení na úředním tiskopise nám velmi dobře poslouží list z 9. 5. 1903 (obr. č. 6), kde čteme následující text:

Central-Direction
der

Witkowitzer Bergbau- und Eisenhütten-Gewerkschaft,
Witkowitz, Mähren.

Obdélníková plocha, kterou nápis zabírá, je tvořena výškou 26 mm a délkou 205 mm. I zde najdeme filigrán, který je tvořen⁵⁾ malým říšským znakem. Opět si blíže povšimneme výškového dělení řádků. V prvním řádku jsou velká písmena vysoká 10 mm, malá pak 3 mm, v druhém u „der“ písmeno $d = 2$ mm, zbývající písmena mají výšku 1 mm. U malých i velkých písmen řádku třetího je výška totožná s řádkem č. 1, pouze

písmeno f je vysoké 12 mm, slovo Mähren pak má u velkých písmen velikost 6 mm a u malých 2 mm. I na tomto listu nalezneme razítko (obr. č. 7), na ploše o výšce 9 mm a šířce 67 mm s textem:

CENTRAL-DIRECTION DER WITKOWITZER
BERGBAU- & EISENHÜTTEN-GEWERKSCHAFT

J obou řádků je výška písma 3 mm a u prvního řádku je délka textu 62 mm

Po období konjunktury nastoupila v letech 1901 — 1902 opět hluboká hospodářská krize, čokonce hlubší, než byly všechny předchozí. Došlo k rozpadnutí kartelu a tím k oslabení schopnosti čelit pokusům konkurenčních podniků o získání tradičních odbytišť Vítkovických železáren. Proto se V. Ž. snaží dostat pod svou správu všechny menší podniky v okolí, např. Moravsko-slezskou drátovnu v Echumíně. Za dalšími konkurenty v bezprostřední blízkosti železáren stál říšskoněmecký kapitál (Hahnova rourovna ve Svinově, Železářny ve Fryštátě). Jiný konkurent, třinecké železářny, které byly převzaty Báňskou a hutní a financovány vídeňskou Bankou pro pozemkový úvěr, byly i nadále finančně posilovány i přes to, že kartel byl v r. 1903 znovu obnoven. Hrozby jejich představitelů, že ze staronového uskupení vystoupí, se naplnily teprve v roce 1912. To, že tento podnik setrval v kartelu celých 9 let, bylo zásluhou guvernéra Pozemkové banky Taussiga. Dalším konkurentem, na nějž železářny ve Vítkovicích nestačily, byly plzeňské Škodovy závody. Nepodařilo se získat ani podíly na upadajících železárnách v Sobotíně a Štěpánově, stejně jako později Thielovy železářny ve Fryštátě. Situace byla zkomplikována konkurencí amerických firem Bethlehem Steel Corp. a Carnegie Steel Works, které začaly pronikat se svými pancéřovými deskami na evropský trh. Také zbrojní dodávky byly svěřovány vládou Rakusko-Uherska různým podnikům a Vítkovice, i když nevyšly naprázdno, nezískaly na žádný produkt monopol. Slabou náplastí na tyto „neúspěchy“ byla kapitálová účast na ostravské strojírenské firmě Elberzhagen a Glasner.

Z této doby, přesněji z 9. 2. 1907, známe další razítko, které zabírá plochu o výšce 11 mm a šířce 60 mm. V textu čteme:

WITKOWITZER BERGBAU-UND
EISENHÜTTEN-GEWERKSCHAFT

V prvním řádku jsou písmena vysoká 4,5 mm a délka řádku činí 58 mm, řádek druhý je dlouhý již zmíněných 60 mm a písmena jsou 5 mm vysoká.⁶⁾ Další ukázkou razítka je pouze neopatrně rozměrově odlišná, plo

Obr. č. 7

WITKOWITZER BERGBAU UND EISENHÜTTEN GEWERKSCHAFT

Obr. č. 8

cha kterou zabírá je vysoká 10 mm a dlouhá 58 mm (obr. č. 8). Legenda zní:

WITKOWITZER BERGBAU UND
EISENHÜTTEN GEWERKSCHAFT

Výška písmen je 4 mm a shodná pro oba řádky.⁷⁾ Okrajově si můžeme všimnout hlavičkového papíru i některých razítek podniků, závodů, či jejich částí, které byly pro provoz železáren nezbytně nutné. Například doly na rudu v Kotrbaších. Jejich razítko i hlavička měly stejný text

Abteilung
Eisensteinbergbau Kotterbach
der
Witkowitzer
Bergbau — und Eisenhütten — Gewerkschaft 8)

Nebo vítkovická Železnice:

Witkowitzer Werkeisenbahn. 9)

Délka nápisu 126 mm, výška velkých písmen 4,5 mm písmeno t je vysoké 4 mm, zbylá malá písmena mají výšku 3 mm.

Na listu z 5. 3. 1908 v záhlaví úředního tiskopisu (obr. č. 9) čteme:

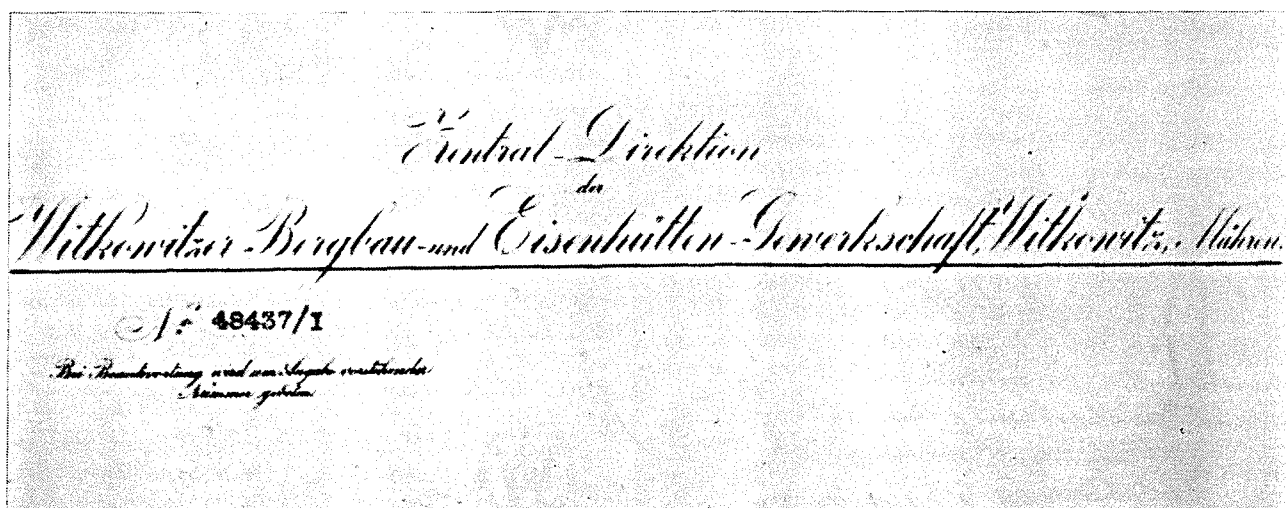
Zentral-Direktion
der

Witkowitzer Bergbau-und Eisenhütten-Gewerkschaft,
Witkowitz, Mähren.

Plocha tohoto označení je dána výškou 25 mm a délkou 195 mm. První řádek je dlouhý 42 mm, výšky jednotlivých druhů písem jsou následující: velká písmena = 7 mm, písmeno t = 4 mm a zbylá malá písmena = 2 mm. Délka „der“ je rovna 4 mm, výška d = 3 mm, ostatní písmena jsou 1 mm vysoká. Konečně výška písmen v řádku třetím je odstupňována následovně: velká písmena 8,5 mm, písmeno t = 5 mm, g = 8 mm, malá písmena jsou vysoká 2,5 mm. U slova Mähren je písmeno M vysoké 6 mm, výška písmene h = 5 mm, zbylá malá písmena mají výšku 2 mm. Délka slova je 20 mm.

Razítko má následující legendu:

ZENTRAL-DIREKTION DER WITKOWITZER
BERGBAU- & EISENHÜTTEN-GEWERKSCHAFT.

Obr. č. 9

WITKOWITZER BERGBAU- UND
EISENHÜTTEN-GEWERKSCHAFT
Z. 57.974.

Kentral-Direktion
Witkowitz Bergbau- und Eisenhütten-Gewerkschaft, Witkowitz, Mähren.
Nr. 47871 / 111
An den Vorsitzenden und an die Mitglieder
der Gewerkschaft
Witkowitz, 18. Juni 1917.

Witkowitz horní a hutní těžištví, Vítkovice.
Ústřední ředitelství, Ústřední podniky hornictví
Ústřední podniky hutnictví
390
P. I.
Křesťanské obec
Vítkovice.

Witkowitz Bergbau und Eisenhütten
Gewerkschaft, Witkowitz.
1829
Zentraldirektion, Zentralverwaltungsstelle
Postadresse: Mähr. Odrau 10, Vítkovice
Telegraph: Mähr. Odrau 10, Vítkovice
Telefon: Mähr. Odrau 10, Vítkovice

Witkowitz horní a hutní
těžištví, Vítkovice.
81
Ústřední ředitelství, Ústřední podniky hornictví
Ústřední podniky hutnictví
Telegraph: Mähr. Odrau 10, Vítkovice
Telefon: Mähr. Odrau 10, Vítkovice

Witkowitz Bergbau und Eisenhütten
Gewerkschaft, Witkowitz.
1828
Zentraldirektion, Zentralverwaltungsstelle
Postadresse: Mähr. Odrau 10, Vítkovice
Telegraph: Mähr. Odrau 10, Vítkovice
Telefon: Mähr. Odrau 10, Vítkovice

Witkowitz horní a hutní
těžištví
Ústřední ředitelství, Ústřední podniky hornictví
Ústřední podniky hutnictví
Telegraph: Mähr. Odrau 10, Vítkovice
Telefon: Mähr. Odrau 10, Vítkovice

Délka 1. řádku = 86 mm, druhý řádek je dlouhý 72 mm. Výška písmen je totožná, totiž 3 mm. Na výšku měří razítko 8 mm.¹⁰⁾

Za éry ředitele Schustera bylo používáno razítko s legendou:

WITKOWITZER BERGBAU- UND
EISENHÜTTEN-GEWERKSCHAFT

(obr. č. 10;

Na listu, který je datován 1. 7. 1911, zabírá výše zmíněné razítko plochu o výšce 10 mm a délce 58 mm.¹¹⁾

Nad Evropou se pozvolna stahují válečná mračna a Vítkovické železářny se začínají více orientovat na zbrojní výrobu, ať jsou to pancéřové desky, náboje či torpéda, nebo kooperace i s konkurencí, např. se Škodovkou. Ale vbrzku byl trh nasycen, a tak se do popředí dostává, dokonce jako nosný program, opět strojírenská výroba. Využijeme naposledy klidu před bouří a velmi stručně si popíšeme hlavičku a razítko nejvyššího orgánu VHHT, totiž její rady.

Gewerkschaftsrat
der
Witkowitz
Bergbau-und Eisenhütten-Gewerkschaft.
WIEN

Text zabírá plochu o výšce 18 mm a délce 54 mm. Razítko je textově členěno poněkud jinak:

GEWERKSCHAFTSRAT
der Witkowitz Bergbau- u. Eisenhütten-Gewerkschaft.

Plocha zabraná razítkem je udána výškou 10 mm a délkou 93 mm. První řádek je vysoký 4 mm a dlouhý 50 mm, u druhého je výška velkých písmen rovna 4 mm, zbývající písmena jsou velká 3 mm, délka řádku je 93 mm. Popsané ukázky můžeme vidět na listu ze dne 30. 1. 1913.¹²⁾

28. 7. 1914 vypovědělo Rakousko-Uhersko válku Srbsku a opět je vše jinak. Rostou investice, závody se rozšiřují. Na mnohé výrobní programy se nedostalo, některé musely být omezeny, hlavním odběratelem je armáda a vše se přizpůsobuje jejím požadavkům. Z tohoto období zřejmě pochází hlavička s následujícím textem:

Zentral-Direktion
der
Witkowitz Bergbau-und Eisenhütten-Gewerkschaft,
Witkowitz, Mähren.

Plocha, kterou nápis zabírá, je dána rozměry: výška = 31 mm, délka = 204 mm. První řádek je 60 mm dlouhý, výška velkých písmen je 10 mm, malých 3 mm. Druhý řádek je 7 mm dlouhý, písmeno d je vysoké 3 mm, zbylá dvě písmena jsou 1 mm vysoká. Třetí řádek — velká písmena jsou 10 mm vysoká, výška g = 9 mm, zbylá písmena mají výšku 3 mm. Spojka „und“ je dlouhá 10 mm, výška písmen d = 5 mm, zbylá písmena jsou 2 mm vysoká. Slovo Mähren je dlouhé 18 mm, výška písmene M = 8 mm, h = 8 mm, zbývající písmena jsou 2 mm vysoká (obr. č. 11).

< Obr. č. 10—17

Razítko na tomto tiskopise z 13. 3. 1914 obsahuje legerdu:

ZENTRAL DIRECTION DER WITKOWITZER
BERGBAU- & EISENHÜTTEN GEWERKSCHAFT

Výška písmen obou řádků činí 3 mm, pouze & = 25 mm. Délka 1. řádku je 63 mm, u druhého pak 69 mm. Plocha je dána výškou 8 mm a šířkou 69 mm¹³⁾. Další razítko vidíme na tiskopise z 15. 6. 1917. Je poněkud členitější a legenda je jinak uzpůsobená. Na ploše o výšce 16 mm a délce 57 mm čteme:

ZENTRAL DIRRECTION DER
WITKOWITZER BERGBAU-UND
EISENHÜTTEN-GEWERKSCHAFT

První řádek je dlouhý 33 mm a výška písmen = 3 mm. Druhý řádek je nejvýraznější, dosahuje výšky 5 mm a délky 56 mm, výška písmen řádku třetího je pouze 4 mm a délka textu je 57 mm.¹⁴⁾

S každou válečnou výrobcu kráčí ruku v ruce nespokojenost dělnictva, která se projevuje m. j. častým stávkovým hnutím. Tyto jednotlivé akce v našem případě vrcholí generální stávkou 14. a 15. října 1918. K převratu naprosto tichou cestou¹⁵⁾ došlo už 28. října téhož roku a v dějinách železáren se začíná psát nová kapitola.

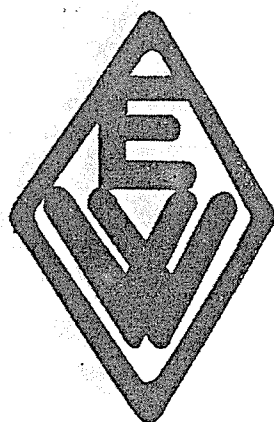
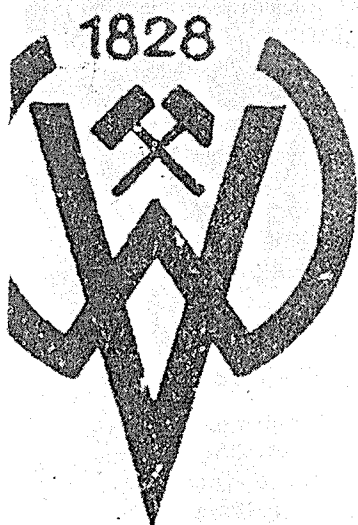
VHHT mezi dvěma světovými válkami

Se změnou státoprávního uspořádání Evropy po právě skončené válce se začínají měnit poměry v zahraničním obchodě nově vzniklé Československé republiky. V počátcích chybí kapitál i odbytiště, negativním jevem pak zůstává orientace nově vzniklého státu na dovoz, chybí kvalitní surovinová základna, vliv cizího kapitálu je stále značný. V meziválečném období ovládají suverénním způsobem hutní průmysl v ČSR tři koncerny — Vítkovické horní a hutní těžířstvo, Bánská a hutní společnost a Pražská železářská společnost. Největší koncentrace tohoto průmyslu je v ostravské aglomeraci. Náklady na provoz podniků, i přes blízkost uhelných nalezišť, byly ve dvacátých letech na Ostravsku vyšší než v západoevropských státech. Další nevýhodou byla velká koncentrace železářského průmyslu na malé ploše a pro V. Ž. i ztráta tradičních odbytišť. Československá buržoasie v boji proti německému kapitálu, který sídlil převážně ve Vídni využila tzv. nostrifikačního zákona, který přikazoval všem akciovým společnostem, které vlastnily kapitál a výrobní prostředky na území republiky, přenést sem i svá sídla a požádat o uznání československým státem. Této situaci se museli přizpůsobit i majitelé VHHT a obchodní ředitelství se včetně učtárny stěhuje do Vítkovic. Přesídlením dochází k zajímavé situaci. Úředním jazykem je čeština, ale do řídicích funkcí se mohou dostat lidé, kteří přinejmenším považují němčinu za svou druhou mateřštinu.

Navenek je čeština reprezentována na první sfragistické ukázce (obr. č. 12). Je jí pečeť o Ø 35 mm s legendou:

VÍTKOVICKÉ HORNÍ A HUTNÍ TĚŽÍŘSTVO

Výška písmen je 4 mm, pouze písmeno A je vysoké 3 mm. Mezi slovy VÍTKOVICKÉ a TĚŽÍŘSTVO se nalézají

*Witkowitz Bergbau- und Eisenhütten
Gewerkschaft*

**WITKOWITZER BERGBAU- UND
EISENHÜTTEN-GEWERKSCHAFT**
PRAGER BÜRO

Witkowitz Bergbau- und Eisenhütten-Gewerkschaft, Prag II.

DRAHTWORT
Prag 20-41
20-41

FERNSPRECHER
Prag 20-41
20-41

FERNSCHREIBER
Prag 20-41
20-41

PR
Prag 20-41
20-41

Ihre Zeichen

Ihre Nachricht vom

Unsere Nachricht vom

Unser
Platz

In der Antwort ersuchen
Unsere Zeichen

PR
Ihre Zeichen

Betreff

**WITKOWITZER BERGBAU- UND
EISENHÜTTEN-GEWERKSCHAFT**

8

MÄHR.-OSTRAU 10
(BÖHMEN UND MÄHREN)

DRAHTWORT
Ferrowikowitz
Mährisch-Ostau

FERNSPRECHER
Mährisch-Ostau 31.51
824 24

FERNSCHREIBER
Mährisch-Ostau 00523

Witkowitz Bergbau- und Eisenhütten-Gewerkschaft, 11b Mähr.-Ostau 11

WITKOWITZER BERGBAU- UND EISENHÜTTEN-GEWERKSCHAFT

PROTOKOLL

**WITKOWITZER BERGBAU- UND
EISENHÜTTEN-GEWERKSCHAFT**

Handwritten signatures and notes.

zkřížené atributy hornictví o výšce 5 mm. Celá legenda je ohraničena dvěma linkami, jejich vzdálenost od sebe je 6 mm. Vnitřní linka ohraničuje pečetní pole o $\varnothing$ 21 mm v němž jsou umístěna ozdobná, navzájem propletená písmena PÚK.¹⁶⁾ I na ukázce hlavičky firemního papíru¹⁷⁾ z 30. 12. 1922 vidíme českou legendu:

Vítkovické horní a hutní těžiřstvo, Vítkovice
(obr. č. 13)

včetně zminěné značky prodejní kanceláře Dole pak nacházíme další z mnoha razítek, tentokrát s českou legendou

ÚSTŘEDNÍ ŘEDITELSTVÍ
VÍTKOVICKÉHO HORNÍHO A
HUTNÍHO TĚŽIŘSTVA

O pronikání češtiny do úředního styku svědčí hlavička dolů VHHT:

Vítkovické horní a hutní těžiřstvo
oddělení Vítkovické kamenouhelné doly¹⁸⁾

1. řádek má malá písmena vysoká 3 mm, zbylá pak 4 mm, délka interpunkčních znamének = 1 mm. 2. řádek — výška malých písmen = 2 mm, ostatní pak 3 mm. Délka 1. řádku je 62 mm, délka 2. řádku je 65 mm. Plocha, kterou nápis zabírá, je dána výškou 9 mm a délkou 65 mm. O tom, že němčina vládne dál, přesvědčíme se na dalším hlavičkovém papíře s německým textem, tvořeným psanými písmeny:

Witkowitz Bergbau- und Eisenhütten-Gewerkschaft
Witkowitz.
Zentral-Direktion Witkowitz, Mähren.¹⁹⁾

Délka 1. řádku je 190 mm, výška velkých písmen je 9 mm, g = 8 mm, f = 12 mm, t = 5 mm malá písmena jsou 3 mm vysoká. Druhý řádek je o něco nižší, velká písmena mají výšku 7 mm, t = 3 mm, k = 5 mm, malá písmena pak 2 mm. Délka celého označení je 27 mm. Výška nápisu je 22 mm, délka celé hlavičky 190 mm. Jak vypadá splynutí němčiny a češtiny v praxi, o tom nás přesvědčí poslední slovo v následující hlavičce:

Witkowitz Bergbau- und Eisenhütten-Gewerkschaft
Mähren
Zentral-Direktion Witkowitz, Mähren (Čechoslowakei)²⁰⁾

Plocha nápisu je dána výškou 14 mm a délkou 185 mm.

Rothschildovský kapitál i přes veškeré zdánlivé ústupky bral „přání“ vlády nikterak úzkoprsu a krizi, která v roce 1921 postihla železářský průmysl, řešil po svém. Začal hledat nová odbytiště na zahraničních trzích, tentokrát neotradičně — v Sovětském svazu. Toto počínání vyvolalo do jisté míry údiv u konkurence. Některé společné zájmy československých železářských podniků a říšskoněmeckých monopolů vyvířely předpoklady k vzájemné spolupráci, ale také k neistotnému loji. V roce 1926, po založení Evropského ocelářského kartelu, rozhodly se i československé hutní koncerny k účasti na širším podnikání. Automaticky vzniká nut-

nost odlišit se na první pohled od svých kolegů a soupeřů. Tímto odlišením má být ochranná známka, která by měla do jisté míry zastupovat i značku podnikovou. O této problematice bylo jistě uvažováno již dříve a tak je dne 11. 12. 1925 pod č. 3177 registrována u OŽK v Olomouci první ochranná známka, a sice obrazové „V“ či „W“ s kladivem a letopočtem 1829. Mezinárodně je pak registrována pod č. 45 938 dne 3. 3. 1926. Podíváme se teď na dvě ukázky.²¹⁾ Legenda je tištěna psacím písmem a zní:

Witkowitz Bergbau- und Eisenhütten-
Gewerkschaft Witkowitz.

(obr. č. 14)

V české verzi²²⁾ nápis zní:

Vítkovické horní a hutní
těžiřstvo Vítkovice.

(obr. č. 15)

Blíží se rok 1928 a s ním i 10. výročí vzniku republiky. Snad i tento moment byl důvodem, proč R. Drapala podává v polovině roku 1926 návrh vedení VHHT, aby letopočet na ochranné známce byl na základě zakládací listiny V. Ž. změněn na r. 1828. Návrh byl akceptován a takto upravená ochranná známka byla registrována u OŽK v Olomouci dne 23. 5. 1929 pod č. 4024 a 2. 8. téhož roku mezinárodně u Bureau International de la propriété industrielle v Bernu²³⁾ včetně názvu:

Witkowitz Bergbau- und Eisenhütten-
Gewerkschaft, Witkowitz.

(obr. č. 16)

Plocha zabírající i značku má výšku 35 mm a délku 100 mm. Pomineme-li značku, pak rozměry textu jsou 20×93 mm. V prvním řádku jsou velká písmena včetně g + h vysoká 8 mm, písmeno t pak 6 mm, zbylá písmena 3 mm. Spojka und má první dvě písmena o výšce 1 mm, písmeno d = 3 mm. Délka řádku je 93 mm. Ve druhém řádku jsou písmena stejně vysoká jako v řádku č. 1, pouze f = 12 mm. Délka řádku včetně tečky je 61 mm. Značka včetně letopočtu je vysoká 19 mm a široká 14 mm.

Na listu z 20. 2. 1932 s totožnou hlavičkou nacházíme razítko z legendou.

ZENTRAL-DIREKTION DER WITKOWITZER
BERGBAU- & EISENHÜTTEN-GEWERKSCHAFT
ZENTRAL BUCHHALTUNG

Výška písma v prvních dvou řádcích je 4 mm, v třetím řádku pak 3 mm, délky jednotlivých řádků jsou následující: 1. řádek = 60 mm, 2. řádek = 65 mm, třetí řádek = 43 mm. Plocha razítka je dána výškou 13 mm a délkou 66 mm.²⁴⁾

V českém jazyce je znění hlavičky poněkud jiné:²⁵⁾

Vítkovické horní a hutní
těžiřstvo

(obr. č. 17)

Rozměry včetně emblému zabírají plochu tvořenou výškou 62 mm, délka je rovna 83 mm. Výška textu bez emblému zůstává stejná, délka je 75 mm. Text označující název firmy je 16 mm vysoký a dlouhý 74 mm. Sa-

Obr. č. 28

motný emblém je 20 mm vysoký, jeho šířka se rovná 14 mm.

S největší pravděpodobností vznikla v této době tři pečetidla, jejichž otisky předkládáme:

1. První pečetidlo (obr. č. 18) má $\varnothing$ 24 mm a v jeho pečetním poli je ochranná známka VHHT ohraničená dvěma linkami bez legendy.

2. Druhé pečetidlo (obr. č. 19) o $\varnothing$ 34 mm má opět ve svém poli ochrannou známku těžířstva a česká legenda, zabírající $\frac{3}{4}$ kruhu, ohraničená dvěma linkami, zní: VÍTKOVICKÉ HORNÍ A HUTNÍ TĚŽÍŘSTVO; výška písma je 3 mm.

3. Třetí a poslední sfragistická ukázka (obr. č. 20) má v typáře totožný s předchozím, v pečetním poli je opět ochranná známka ohraničená linkou o $\varnothing$ 22 mm. Německá legenda zní: WITKOWITZER BERGBAU U. EISENHÜTTEN GEWERKSCHAFT; mezi prvními a posledním slovem je umístěn ozdobný kosodélník. Výška písma je 3 mm a legenda je ohraničena dvěma linkami.²⁶⁾

Tou dobou se rozpadá také Středoevropská skupina a opět se blíží krize. Kapitál Rothschildů a Gutmannů není nevyčerpatelný, posledně jmenovaní nejsou sto již dostát svým závazkům. Pro židovské majitele není zanedbatelná ani ta skutečnost, že v roce 1933 zvítězil

v Německu fašismus. Celou situaci chce řešit vedení VHHT přeměnou těžířstva na akciovou společnost. Do jednání vstupuje Živnostenská banka, která chce mít zastoupení ve správní radě. Jednání ztroskotává na nevyřešených poplatkových a daňových problémech. V roce 1934 žádá ministerstvo vnitra ČSR, aby těžířstvo provedlo některé drobné úpravy ve svém názvu. Vedení společnosti odmítá s poukazem, že škody, které by takto podniku vznikly, by se nepodařilo odstranit ani dlouhou a intenzivní propagací. Tato byla již skutečně zahájena a o našem tvrzení je možno se přesvědčit v Muzeu VŽSKG u vystavených propagačních tiskovin z 30. let jak s určením pro velkospotřebitele, tak i malo-odběratele. Propagační brožury, samozřejmě jinak vybavené, byly zasílány takměř do celého světa. Za všechny pouze dvě ukázky. Na obr. č. 21 vidíme emblém či ochrannou známku VHHT na brožuru s ruským textem.²⁷⁾ Na knize z téhož roku, určené pro německy hovořící země, je zprávka úplně jiná, v kosodélníku písmena E, W (Eisenwerk Witkowitz) (obr. č. 22).

Není cílem těchto řádků zabíhat do podrobnosti a tak se vrátíme zpět k dalšímu líčení osudu železáren. Krize je zdárně překonána, ale podnik vyžaduje nové investice. Proto v roce 1936 navštěvuje generální ředitel V. Ž. vrchního ředitele Živnobanky k projednání nových úvěrových dohod. Ze strany těžířstva bylo projevováno přání, aby se na těchto transakcích podílela i Čs. agrární banka a Česká eskomptní banka. Úvěr byl společností přiznán. Vystává další problém. Gutmannové nejsou schopni dostát svým závazkům, a tak vyvíjejí snahu prodat část svých podílů bankovnímu domu Rothschildů v Londýně. Zbývá získat souhlas československé vlády, ta nepřekáží, a tak se všech 100 kuksů stěhuje do Londýna k novému zprostředkovateli a „majiteli“. Je jím londýnská pojišťovací společnost Alliance Assurance Company. Za kuksy jsou dodány těžířstvu certifikáty, tzv. unis (1 kuks = 5.000 unis). Po skončení transakce vypadalo rozdělení kapitálu následovně:

vídeňští Rothschildové	53,15 %
záp. skup. bank. domu Rothschildů	14,93 %
Gutmannové	31,92 %

Proti této skutečnosti protestovala Národní banka československá a obvinila VHHT, že jde o fingovaný prodej. Tato skutečnost se ukázala v plné nahotě až o 8 let později, kdy se britská společnost domáhala náhrady za znárodněný majetek, ale to je již jiná kapitola. Převodem jmění byl prozatím sledován jediný cíl, totiž jednotné vedení těžířstva. Proběhnoucí krizí byl oslaben i Rothschildovský majetek a zdálo se, že by zde existovala jistá možnost jeho pohlcení říšskoněmeckým kapitálem. Že se tak nestalo, mohou vídeňští Rothschildové být vděční svým západoevropským příbuzným a v neposlední řadě i československým vládním kruhům a jejich politické orientaci.

Poslední ukázka hlavičkového papíru v této kapitole je ze 17. 7. 1938. Nadneseně bychom ji mohli nazvat protipólem ukázky na obr. č. 13. Tentokrát je to německý text vytištěný psaným písmem následujícího znění:

Witkowitz Bergbau-und Eisenhütten-Gewerkschaft.

Jednotlivá písmena mají následující výšku: t = 12 mm, velká písmena = 9 mm, b, h, g, d = 8 mm, t = 5 mm,

VÍTKOVICKÉ HORNÍ A HUTNÍ TĚŽÍŘSTVO

Vaše značka

Vaše zpráva ze dne

Naše zpráva ze dne

Dom. telefon

Uveďte v odpovědi!
Naše značka

Věc

Obr. č. 29

zbylá písmena = 3 mm. Délka celého řádku je 175 mm.²⁹⁾

VHHT v době národní nesvobody

Přišel konec roku 1938 a s ním násilné obsazení československého pohraničí hitlerovským Německem a beckovským Polskem. Důlní majetek VHHT byl takto rozdělen do tří oblastí. Na Hlučínsku a v Petřkovicích připadly doly Říši, doubravské doly byly zabrány Polskem a pouze 40 % důlního majetku zůstalo v Česko-Slovensku. Silniční i železniční spojení s tuzemskými odběrateli je namnoze přerušeno, začínají chybět suroviny. Na aktuálnosti získává i problém pracovních sil, železářský podnik byl zábořem pohraničí oddělen od svého tradičního zázemí. Pak nastala doba nejtěžší. Dne 27. 3. 1939 s platností od 15. března téhož roku jsou na návrh Revírního báňského úřadu v Moravské Ostravě vymazáni z horních knih jak Eugen Rothschild, tak Rudolf Gutmann a jako jediný zástupce koncernu a jeho komisař byl zapsán ing. Kuchynka. Velkým zájmem o uchvácení VHHT byl říšskoněmecký koncern Reichswerke A. G. für Erzbergbau und Eisenhütten H. Göring. Majitelé těžířstva se pokoušeli po Mnichovu podnik prodát, zainteresováni byli i některé zahraniční banky a Živnostenská banka. Později na scénu vstupuje Drážďanská banka, která má spolu se Živnostenskou bankou vytvořit česko-německé konsorcium pro uskutečnění společné transakce. Bylo rozhodnuto i o podílnících. Göringův koncern měl získat 75 % akcií, Živnostenská banka 30 %, Škodovy závody a Zbrojovka po 7 % a na Českou eskomptní banku zbylo 5 %. Koupě se měla uskutečnit prostřednictvím anglické Metall industries Investments L. t. d. Dokonce byla podepsána dne 31. 7. 1939 i kupní smlouva. 100 kuksů V. Ž. mělo být za cenu 3 000 000 liber šterlinků převedeno v již uvedeném poměru mezi nové majitele, a to do 30. 10. 1939. Naštěstí válečný konflikt mezi Velkou Británií a Německem nedovolil tuto akci dovést do konce.

S novou správou se mění i ochranná známka VHHT, jejím autorem byl již zmíněný ing. Kuchynka. Popis zní následovně: „W v kosočtverci s letopočtem 1828 a zkříženými hornickými kladivky nad střední nožičkou W“. 26. 5. 1939 byla nová ochranná známka registrována u

olomoucké OŽK pod č. 7528 a její používání nařízeno autorem s platností od 10. 6. 1939.

Ukázky firemní hlavičky s okupační ochrannou známkou na úředním tiskopise jsou tři. První ukázka je z 10. 10. 1940 (obr. č. 23); v textu je uvedeno:

Witkowitz Bergbau- und Eisenhütten-
Gewerkschaft

a pod slovním označením je již avizovaná ochranná známka. Toto vše zabírá plochu o výšce 50 mm a šířce 93 mm. Slovní doprovod obou řádků je vysoký 18 mm, výška ochranné známky je 21 mm.³⁰⁾

Druhá ukázka je ze 7. 4. 1945, plocha sledované části je dána výškou 26 mm a délkou 83 mm. Výška písmen v prvních dvou řádcích je 3,5 mm, řádek třetí je o 0,5 mm nižší. V textu čteme:³¹⁾

WITKOWITZER BERGBAU- UND
EISENHÜTTEN — GEWERKSCHAFT
MÄHR.-OSTRAU 10

Nad textem (obr. č. 24) je umístěna značka V. Ž. o výšce 10 mm. Třetí formulář³²⁾ má vztah k pražské kanceláři VHHT, tak jak to říká legenda, ve které čteme:

**VÍTKOVICKÉ
HORNÍ A HUTNÍ TĚŽÍŘSTVO**
PRAŽSKÁ KANCELÁŘ
PRAHA II., BREDOVSKÁ 11

Vítkovické železářny Pražská kancelář, Praha II., Bredovská

Obr. č. 30

Výška uvedeného textu (obr. č. 25) je 18 mm, délka včetně emblému je 175 mm, pomíneme-li značku, pak délka nápisu je pouze 144 mm. Výška bez řádku č. 3 je 11 mm. Výška značky = 10 mm. Následující ukázkou³³⁾ je protokol VHHT (obr. č. 26) s uvedeným označením názvu podniku:

WITKOWITZER BERGBAU- UND EISENHÜTTEN-GE-
WERKSCHAFT

Výška písma = 4 mm, délka textu = 150 mm.

Z razítek si uvedeme pouze dvě ukázky. První³⁴⁾ je z 10. 10. 1940 a na ploše o výšce 10 mm a délce 50 mm je legenda:

WITKOWITZER BERGBAU- UND
EISENHÜTTEN-GEWERKSCHAFT

Podle rozměrů a dělení lze se domnívat, že se jedná o stejnou předlohu, jakou byl obr. č. 9. Následující ukázka³⁵⁾ je o ploše s výškou 10 mm a délkou 62 mm. Text i jeho dělení je shodné s předcházející ukázkou, výška písma = 4 mm. Razítko (obr. č. 27) je přitiskáno na listu z 19. 5. 1942. Zabýváme-li se razítky, pak bychom mohli uvést pouze pro orientaci kusou informaci o razítkách rourovny, kotlářny a mostárny, a to ve dvojazyčné verzi, a německé razítko s textem EISENWERKS BIBLIOTHEK. Mohli bychom se zmínit i o reklamním letáčku z 25. 1. 1941 s nápisem KOHLE, EISEN, STAHL, kde je uvedena nejen okupační ochranná známka V. Ž., ale i název výrobce — totiž EISENWERK WITKOWITZ. S tímto textem existuje i obchodní tiskopis,³⁶⁾ kde výška písma = 3,5 mm a délka názvu podniku pak 55 mm. Okrajově se také můžeme zmínit o „hlavičkovém papíru“ Štramberško-vítkovických cementáren, které byly jedním z mnoha podniků patřících VHHT. Značkou této výrobní jednotky byl motýl Apolo — jasoň červenooký ve dvojím kosočtverci provázený slovním doprovodem: „Stramberger — Witkowitz Zementwerk A. G.“

Nemůžeme opominout ani sfragistický materiál, kterým jsme až doposud každou kapitolu začínali. Je jím pečec o Ø 36 mm s legendou WERKSSPITAL WITKOWITZ, v pečetním poli se nachází (obr. č. 28) ochranná známka z let 1939—1945 o výšce 22 mm. Typáře, kterých je několik a liší se pouze průměrem, nejsou v současné době dostupné.

Jak jsme naznačili v předcházejících řádcích, snažil se H. Göring uchvátit VHHT. Když se to nepovedlo již vzpomínaným způsobem, začal hledat jiné cesty. Zajímavým hospodářským tahem bylo v r. 1941 zřízení společnosti GIBET, která odčerpávala veškeré finanční přebytky z železáren, aby v budoucnu nepřišlo skutečným majitelům nic k dobru. V r. 1942 byla zahájena stavba tzv. Jižního závodu v Kunčicích a 14. 12. téhož roku bylo formálně potvrzeno zařazení VHHT do koncernu ministerského předsedy. Naprostá podřízenost byla pak oficiálně vyjádřena ve smlouvě o vedení podniku z 15. 9. 1943. Čas je však neúprosný a přichází 30. duben roku 1945 a s ním i osvočování Vítkovických železáren.

Provozy železáren nebyly válkou vážněji poškozeny a mohly proto vyrobit první ocel již 21. 5. 1945. Jednotky Rudé armády jsou z Vítkovic odveleny 7. 5. 1945 a do čela podnikové správy je postaven ing. Bechný. Z vedení odchází Němci a jsou nahrazováni českou inteligencí. Na německých firemních papírech se začínají objevovat na druhé straně české názvy. Připomeneme si je dvěma ukázkami. Na obr. č. 29 čteme nápis:

VÍTKOVICKÉ HORNÍ A HUTNÍ TĚŽÍŘSTVO

Výška písma je 4 mm, délka nápisu pak 119 mm.
Druhá ukázka je tvořena legendou:

VÍTKOVICKÉ
HORNÍ A HUTNÍ TĚŽÍŘSTVO

(obr. č. 30)

výška nápisu je 16 mm, délka pak 80 mm. Obě ukázky pochází ze stejného pramene.³⁷⁾

Dne 19. května 1945 vydává prezident republiky Dekret o národních správách, podle něhož jsou touto formou vedeny všechny podniky, jejichž majitelé uprchli před nacisty do zahraničí a doposud se nevrátili. Tento akt neznamenal vyvlastnění bývalých majitelů, ale je jistým předstupněm k definitivnímu řešení vlastnické otázky.

S postupujícím časem se uvažuje i o nové ochranné známce železáren. Dne 10. 10. 1945 v jiskře, listu zaměstnanců VHHT, č. 10, vychází návrh z pera tehdejšího vedoucího propagačního oddělení Rudolfa Kratochvíla. Má jí být kombinované „V“ v trojúhelníku a kruhu se třemi kladivky a letopočtem 1828. Zkřížené atributy hornictví byly navrženy v obráceném pořadí, než se kreslí dnes. To už se však kvapem blíží nejnovější údobí dějin Vítkovických železáren.³⁸⁾

P o z n á m k y :

- 1) AMO, Archiv města Vítkovic, kart. 24, sign. J 3 z.
- 2) PA VŽSKG, Sbíрка typářů.
- 3) SOA Opava, Policejní ředitelství v Mor. Ostravě, Prezidiální spisy, kart. 85, sign. 2172.
- 4) SPA OKD, Severní dráha Ferdinandova, kart. 398, pol. 295.
- 5) SOA Opava, Policejní ředitelství v Mor. Ostravě, Prezidiální spisy, kart. 113, sign. 9762.
- 6) AMO, Archiv města Vítkovic, kart. 24, kupní smlouvy.
- 7) AMO, Drapalova sbírka, kart. 33, Průvodce, list č. 36.
- 8) PA VŽSKG, Vítkovické horní a hutní těžířstvo (dále VHHT), kart. 312, smlouvy a korespondence s ředitelstvím Košicko-bohumínské dráhy.
- 9) PA VŽSKG, VHHT, kart. 313, smlouvy a korespondence se Severní drahou Ferdinandovou.
- 10) Tamtéž.
- 11) AMO, Archiv města Vítkovic, kart. 17, sign. H.
- 12) PA VŽSKG, VHHT, kart. 313, smlouvy a korespondence se Severní drahou Ferdinandovou.
- 13) SOA Opava, Policejní ředitelství v Mor. Ostravě, Prezidiální spisy, kart. 156, sign. 613.
- 14) Tamtéž, sign. 1241.
- 15) Materiál pro spojovací text byl převážně převzat z knihy J. Matějčka a J. Vytisky VÍTKOVICE, železářny a strojírny Klementa Gottwalda, Praha 1978, s. 36—101.
- 16) PA VŽSKG, Sbíрка typářů.
- 17) AMO, Archiv města Vítkovic, kart. 295.
- 18) SPA OKD, důlní škody, kart. 125, domy č. 548, 549.
- 19) AMO, Drapalova sbírka, kart. 45, rukopis Dějin města Ostravy.

- 20) SPA OKD, viz pozn. 18.
- 21) AMO, Drapalova sbírka, kart. 49, pokladní účty.
- 22) Tamtéž, kart. 33, Průvodce.
- 23) SPA OKD, Severní dráha Ferdinandova, kart. 122.
- 24) SPA OKD, důlní škody, kart. 112, dům č. 203.
- 25) PA VŽSKG, VHHT, kart. 11, ukázky hlavičkových tiskopisů z let 1939–1946.
- 26) PA VŽSKG, Sběrka typářů (všechny tři ukázky).
- 27) AMO, Drapalova sbírka, kart. 12.
- 28) Kniha zapůjčena autorovi ze soukromé knihovny.
- 29) PA VŽSKG, VHHT, kart. 312, peněžní půjčky drobným firmám a organizacím — půjčka dr. Neumarkovi.
- 30) AMO, Drapalova sbírka, kart. 33, Průvodce, list č. 36.
- 31) Tamtéž, kart. 31.
- 32) PA VŽSKG, VHHT, kart. 11, ukázky hlavičkových tiskopisů z let 1941–1946.
- 33) Tamtéž.
- 34) AMO, Drapalova sbírka, kart. 33, Průvodce, list č. 36.

- 35) Tamtéž, kart. 31, osobní a úřední korespondence R. Drapaly.
- 36) Tamtéž, kart. 45.
- 37) PA VŽSKG, VHHT, kart. 11, ukázky hlavičkových tiskopisů z let 1941–1946.
- 38) Ke spojovacím textům byly převážně použity údaje z knih J. Matějčka a J. Vytisky VÍTKOVICE, železářny a strojířny Klementa Gottwalda, Praha 1978, s. 109–238.

Použité zkratky:

AMO — Archiv města Ostravy

PA VŽSKG — Podnikový archiv Vítkovic, železáren a strojířen Klementa Gottwalda

SOA Opava — Státní oblastní archiv v Opavě

SPA OKD — Sdružený podnikový archiv Ostravsko-karvinských dolů

KAREL MÜLLER

O jedné méně známé genealogické práci

Ve Sběrce rukopisů Státního oblastního archivu v Opavě je pod č. 6 uloženo zajímavé genealogické dílo, obsahující bohaté informace o velkém množství šlechtických rodin usídlených převážně ve Slezsku. Jedná se o německy psanou genealogii Laryšů ze Lhoty, kterou pod názvem „Geschichte der Uradeligen Familie Larisch von Ellguth, der Freiherrn und Grafen aus diesem Hause und der ebenfalls daraus hervorgegangenen Grafen von Larisch-Mönnich Freiherrn von Ellguth u. Karwin“ patrně krátce po roce 1935¹⁾ sepsal na požádání Olivie hr. Larisch-Mönnich František Josef Häussler.²⁾ Strojopisná práce je vázána v tmavomodré kůži (29×23 cm) a čítá 208 stran.

Úvodní stať, kterou autor napsal společně s dr. Edmundem V. Braunem, ředitelem Slezského zemského musea v Opavě, pojednává všeobecně o počátcích celého rodu Laryšů a o jejich znaku. Dále se práce soustředí především na tu linii rodu, která v 15. století přijala predikát „ze Lhoty“. K úvodní stať je připojeno 7 kreseb pečeti ze 13.–18. století a vyobrazení znaku Laryšů podle Paprockého Zrcadla slavného markrabství moravského. Následuje kresba schematického rodokmenu s číselným označením jednotlivců, zahrnující celkem 21 generací rodu. Na přehledné mapce jsou pak vyznačeny slezské statky pánů von Gläsen a prvních Laryšů ze Lhoty.

Hlavní část textu (s. 23 — 208) tvoří kapitoly — hesla, věnované jednotlivým členům rodiny, číslováním a jdoucím za sebou podle předeslaného schematického rodokmenu počínaje prapředkem rodu Arnoldem von Gläsen, zmiňovaným v roce 1279, a konče Marií hr. Larisch-Mönnich, narozenou v roce 1921. Každá kapitola je uvozena plným jménem člena rodiny a obsahuje údaje o datu a místě jeho narození, sňatku a úmrtí a jméno manžela či manželky. U významnějších osob jsou připojeny informace o zastávaných úřadech a další podrobnosti. Dále následují jednotlivé listinné

doklady o životě příslušné osoby, a to v podobě obšírných regestů, v některých případech dokonce v podobě opisů celých listin. Autor ke své práci využil vedle vydaných pramenů především materiálů z archivů ve Vratislavi, Těšíně a Opavě.

Häusslerovo dílo je významné také svým heraldickým obsahem. Na vlepených lístcích (12×8 cm) jsou u většiny členů rodu Laryšů připojeny znaky jejich manželů. Kolorované perokresby, mající všechny stejnou formou štítu, přilbice i příkryvadla, jsou výsledkem kvalitní práce kreslíře, snad samého autora.

Vzhledem k možnosti badatelského využití popisované práce, a to jak její stránky genealogické, tak i heraldické, uvádíme na závěr abecední přehled šlechtických rodů, s nimiž byla rodina Laryšů ze Lhoty v průběhu 14.–19. století zpřízněna a jejichž znaky dílo obsahuje:³⁾

Adelsbach z Tcmíkovic (75), Auersperg (204), Bárský z Baště (77), Baruth (43), Bellegarde (189), Beroldingen (167, 194), Bcs z Chrostiny (149), Bludovský z Dojných Bludovic (91, 104), Blücher (166), Cibulka z Litultovic (144), Collas (170), Deym ze Stříteže (179), Donát z Velké Polomy (69), Fitz Patrick (192), Frénilly (179), Gošický z Gošic (102), Gruttschreiber (158), Gusnar z Komárna (98), Halčnovský z Halčnova (87), Hauer (161), Haugvic (162), Hellenbach (134), z Hodic (146), Holý z Ponětic (101), Hostovský ze Sudoměře (70), Hoyos (188), Felinovský z Dobrotina (67), Kast z Ebelsbergu (175), Kloch z Kernic (103), Kosa z Hradiště (140), Kotulinský z Kotulína (38, 64), Kravařský ze Šlevic (71, 129), Larisch-Mönnich (183, 185), Ledebur-Wicheln (196), z Losu (109), Mettich (159, 168), Mitrovský z Nemyše (93), Mošovský z Moravičína (69), Mönnich (153), Nowag (33), Oettingen-Wallerstein (173), Orsini-Rosenberg (204), Otík z Penčic (52), Pačinský (53, 84), Pereira-Arnstein (173), Podstatský z Prusinovic (62, 80), Pražma z Bílkova (135), Prenn-

schütz [176], Proskovský [47], Pückler [160, 165], z Rechenberku [82], z Rudna [180], Rudský z Rudz [56], Řeplínský z Berečka [150], Seilern-Aspang [205], Serenyi [145], Schaffgotsch [104], Sitsch [41], Sobek z Kornic [107], Starhemberg [191], Stirbey [177], ze Studénky [57], Šamařovský z Rohova [59], Šarovce ze Šarova [137], Šimonský ze Šimoně [144], Šonovský ze Schönwiesen [79] ze Šternberka [133], Štolc ze Šimbsdorfu [49], Tarnovský [200], z Tenčína [54, 131], Thelen [157], Thun-Hohenstein [190], Tige [148], Trach z Březí [63], Tvorkovský z Kravař [43], Ullersdorf z Němčí [72], Wallersee [186], Wilczek z Dobré Zemice [91, 94, 136], Wildenstein [82], Wurmband-Stuppach [145], Zvěřina z Rakova [58].

Poznámky:

- 1) Práce není datována, avšak poslední zaznamenaný genealogický údaj je z roku 1935. Jako místo sepsání je uvedena na titulní straně Opava. Do SOA Opava byla práce převzata roku 1959 z Okresního archivu v Karvině.
- 2) František Josef Häussler (nar. 1892 v Opavě) byl archivářem ládu maltézských rytířů. Zabýval se genealogií šlechtických rodů a vydal několik genealogických prací, především „Ahnentafeln und Stammbäume“ (Opava 1929). Jeho písemná pozůstalost je uložena v SOA Opava.
- 3) Číslo v závorce odkazuje na stránku, na které je vlepen lístek se znakem jmenovaného rodu.

Do vaší knihovny

Eberhard Kottwitz: Wappen der Städte des Bezirkes Dresden. (Znaky měst Drážďanského kraje). Dresden 1978, 30 volných listů.

Naše klubovní knihovna získala další zajímavý přírůstek z oboru heraldiky. Nakladatelství a redakce Saských novin (Sächsische Zeitung), tiskového orgánu krajského výboru Jednotné socialistické strany Německa v Drážďanech, vydaly v roce 1978 jako svou víkendovou přílohu znaky měst Drážďanského kraje. Publikace obsahuje 30 volných listů formátu A4. Po úvodním slově šéfredaktora listu a ředitele nakladatelství, otištěném na 1. listě, následuje barevné vyobrazení nejstarší pečeti a znaku krajského města Drážďan (2 list). Následující listy pak přinášejí vždy po dvou vyobrazeních znaků měst se stručným vylíčením jejich historického vývoje a popisem znaku. Celkem je zde uvedeno 57 znaků saských a lužických měst. Tisková technika, papír a barevné provedení znaků jsou vysoce kvalitní. Publikaci daroval jednatel klubu Jiří Palát klubovní knihovně, kde je k dispozici všem členům KGHO.

—klas—

Václav Burian: Terče olomouckých ostrostřelců. Olomouc, Krajské vlastivědné muzeum 1982 98 s.; Společenské vědy — Práce č. 32.

Olomoucká sbírka střeleckých terčů, uložená v Krajském vlastivědném muzeu v Olomouci, náleží k nejčetnějším souborům svého druhu v ČSSR. Anotovaná publikace z pera známého olomouckého muzejního pracovníka je rozdělena do dvou částí. V první, nazvané Terče v historii střeleckých organizací a města, se autor stručně zmiňuje o historii olomouckých ostrostřelců, o osudech sbírky a rozebírá jednotlivé náměty terčů — politické, historické, mytologické a alegorické, společenské apod. Druhou část tvoří vlastní Katalog terčů, obsahující celkem 205 podrobně popsanych položek z let 1655—1942. Publikace je doplněna bohatým přehledem použité literatury, německým resumé a obra-

zovou přílohou, přinášející fotografie 30 vybraných terčů.

Je celkem pochopitelné, že část terčů nesla také heraldickou výzdobu. Pomineme-li časté zobrazení znaku města Olomouce a znaků členů panovnického domu či zemí habsburské monarchie, jedná se především o znaky osob spjatých z Olomoucí — olomoucké biskupy a arcibiskupy, olomoucké krajské hejtmany a velitele olomoucké pevnosti. Znaky však nejsou v katalogu popsány. Pro informaci přinášíme jejich přehled s uvedením roku vzniku terče, čísla katalogu, případně poznámky o publikované fotografii.

Olomoučtí biskupové a arcibiskupové: Jakub Arnošt z Lichtenštejna (1740, č. 7), Antonín Teodor Colloredo-Waldsee (1779, č. 18), arcibiskup Rudolf Jan (1820, č. 49, 50), Ferdinand Maria Chotek (1832, 1834, č. 59, 63), Maxmilián Somerau-Beckh (1837, č. 70), Bedřich z Fürstenberka (1853, č. 93).

Olomoučtí krajští hejtmánové: Jan Pilz v. Warnsthal (1837, č. 71), Leopold hr. Lažanský (1842, č. 78), Rudolf hr. Stadion (1842, č. 79), hr. Mercandino (1846, č. 82), Adalbert svob. p. v. Buol (1856, č. 98).

Velitelé olomoucké pevnosti: Johann svob. p. v. Susan (1857, č. 99; obr. č. 9), Tomáš svob. p. Zobel v. Giebelstadt (1860, č. 104; obr. viz Stráž lidu, 1980, č. 46—47, s. 4), Johann Nep. svob. p. Vernier de Rougemont (1865, č. 112, obr. č. 12), Josef svob. p. Jablonski del Monte Berico (1867, č. 116).

Ostatní: Vilém svob. p. v. Schneeberg, probošt olomoucký (1874, 1880, č. 128, 138), Josef v. Engel, olomoucký starosta (1886, č. 141), maršál Josef Václav Radecký z Radče (1892, č. 157).

Graficky velmi vkusně upravená publikace, tištěná na křídovém papíře, jistě potěší každého zájemce.

—km—

Jan K. Linhart: Kounicové. Brno, 605. ZO Svazarm, Klub přátel vojenské historie při n. p. Zbrojovka Brno 1982, 12 s., rozmnož.

V souvislosti s restaurátorskými a rekonstrukčními pracemi na kounicovské hrobce ve Slavkově u Brna,

probíhajícími v letech 1980–1982, zpracoval autor ob-
sáhlejší genealogickou studii rodu Kouniců. Anotovaný
tisk je jen velmi stručným informativním výtahem z té-
to práce. Autor se v podstatě zaměřil na popis morav-
ské větve rodu Kouniců jako držitelů Slavkova a u jed-
notlivých významnějších osob rodu uvádí jejich politic-
ké funkce a zásluhy, spolu se stručnými rodinnými
údaji. Pripojena je tabulka s posloupností české větve
a výňatek z rodokmenu moravských Kouniců. Práci do-
plňuje seznam Kouniců pohřbených ve slavkovské hrob-
ce.

—KJ—

Rodový zpravodaj

Koncem prosince 1982 vyšel pátý sešit rozmnožované-
ho rodového zpravodaje a informátora s názvem Vá-
noční zpravodaj rodu Sedláčků z Nového Telečkova a
jeho rodových větví. Vydal Jiří Drápela, Křtiny 1982.
Tento rodový zpravodaj, patrně jediný na Moravě, je
vydáván jako ročenka pro rodové větve Sedláčků, Hor-
kých, Drápelů a Strádalů, které mají společného předka
a odlišná příjmení získaly po „domech“. Po stopách
těchto rodů až do 17. století se vydali bratři Jiří a Mi-
roslav Drápelové ze Křtin (o. Blansko), kteří výsled-
ky svého několikaletého genealogického bádání zpří-
stupňují všem členům uvedených rodů právě na strán-
kách zmíněného zpravodaje.

Počátky rodového zpravodaje je nutno vidět v I. ro-
dovém setkání rodu Sedláčků z Nového Telečkova a je-
ho rodových větví, které se uskutečnilo 8. května 1979
ve Velkém Meziříčí za účasti dvouset osob — přísluš-
níků jednotlivých větví a čestných hostů. Při této pří-
ležitosti vyšlo prvé číslo rodového zpravodaje v roz-
sahu 13 stran formátu A4. V tomto čísle nás zaujme
článek bratří Drápelů „Zpráva o dosavadních výsled-
cích v rodovém bádání“. Přináší současný stav genea-
logického poznání o rodině Sedláčků z N. Telečkova.
Zde se připomíná první Sedláček 27. dubna 1625 jako
svědek při svatbě v kostele sv. Mikuláše ve Velkém Me-
ziříčí. V r. 1979 evidují brí Drápelové 80 příslušníků
rodu Sedláčků, 50 příslušníků rodu Drápelů, 24 členů
rodu Strádalů a 150 členů rodu Horkých. V dalším
článku „Učme se znát dějiny svého rodu“ nabádá Jan
Dokulil ke studiu minulosti našich předků. MUDr. Jan
Karas ve statí „Co nám odkazují předkové“ připomíná
lékařskou genetiku ve vztahu k rodopisu. Prvé číslo
dále přináší nákres a popis rodového erou doplněného
rodovým heslem.

Druhé číslo zpravodaje vyšlo ve Křtinách v prosinci
1979. Přináší referát o I. rodovém setkání Sedláčků
z N. Telečkova, uvádí počty jednotlivých příslušníků ro-
dových větví na setkání a obsahovou náplň sjezdu.
Otiskuje pozdravný projev místopředsedy brněnské po-
bočky GHSP Dr. J. Plichty. Dále je zde přetištěna před-
náška, kterou na sjezdu proslovil MUDr. Vladimír Ně-
meček s názvem „Využití rodopisu v lékařství a gene-
tice“. Číslo je doplněno několika úryvky z místní náro-
dopisné literatury.

Třetí číslo o rozsahu 12 stran vyšlo v prosinci 1980
a připravil jej pro tisk opět Jiří Drápela. Toto číslo pří-
náší článek „Zpráva o výsledku bádání v roce 1980“,
v němž brí Drápelové shrnují výsledky výzkumů, jichž
dosáhli v r. 1980 studiem v SOA Brno a exorcpci v míst-

ních kronikách. Dále se v tomto čísle dovíme o zapo-
menutém tvůrci „moravské hymny“, o systému číslování
domů v N. Telečkově a je zde rovněž vzpomenuo 950.
výročí připojení Moravy k Čechám. Číslo uzavírá rodo-
vá kronika a drobné informace.

Čtvrté číslo vyšlo v prosinci 1981 ve Křtinách záslu-
hou J. Drápely. Uvádí jej seznam příslušníků všech ro-
dových větví, kteří finančně přispěli na výstavbu ro-
dového památníku v N. Telečkově. Miroslav Drápela
otiskuje článek „Svobodní dvořáci na panství velko-
meziříčském v 17. st.“, ve kterém vyjmenovává podle
urbáře panství velkomeziříčského z r. 1695 deset svo-
bodných dvořáků a svobodníků. Nejcenějším příspěv-
kem v tomto čísle je stať „Posloupnost držitelů gruntu
č. 1 v Novém Telečkově“. Je zde shrnuta historie cel-
kem 12 generací Sedláčků, kteří v nepřetržité řadě drží
grunt č. 1 od poč. 17. st. do dnešní doby. Závěr čísla
je věnován novým výsledkům v rodopisném bádání brí
Drápelů a rodové kronice.

Páté číslo Vánočního zpravodaje rodu Sedláčků z N.
Telečkova a jeho rodových větví vyšlo ve Křtinách na
sklonku loňského roku. Přináší návrh na vydání rodové
pamětní medaile a vypisuje na ní subskripci. (Viz in-
formace v předchozím čísle Zpravodaje KSHO). Rodová
kronika tohoto čísla přináší zprávy o narození nových
členů rodu a údaje o úmrtí. Je zde přetištěn článek
MUDr. Vl. Němečka „Sláva vysočině“, básně L. Stehlíka
„Maminka peče chléb“, jubilejní vzpomínka k výročí
Gregoriánského kalendáře, informace o literatuře a se-
znam chystaných pamětních mincí pro tuto pětiletku.
Pro rodopisce je význačný článek J. Drápely „Držitelé
gruntu č. 2 v N. Telečkově“, jimiž byla rodina Horkých,
která zde seděla od roku 1666 do poč. 19. st.

Shrneme-li pět vydaných ročenek rodu Sedláčků z
Nového Telečkova a jeho rodových větví, musíme za ni-
mi v prvé řadě vidět neúnavné usilí brí Drápelů ze
Křtin, členů brněnského Genealogického a heraldického
klubu, jejich vytrvalou práci na poli rodopisného bá-
dání a v nemenší řadě i činnost organizátorskou. Svěd-
čí o tom přípravy na další rodový sjezd, na vydání pa-
mětní medaile, umístění pamětní desky v N. Telečkově
a další akce. Nechtěl bych, aby aktivita brí Drápelů
začínala a končila rodová spolupráce dvousetčlenného
rozrodu, jak to zatím vyplývá z obsahu pěti čísel Vá-
nočního zpravodaje. Věřím, že v příštích ročnících zpra-
vodaje už budou příspěvky i dalších členů tohoto mo-
hutného rodu, které budou mít co říci, jak k historii
svých vlastních rodin, tak i k událostem současným.
Rodový zpravodaj by se měl stát tribunou rodu a zá-
roveň tištěnou kronikou pro potomky naší generace.
Snad se příštímu čísle zpravodaje podaří dát vkusnou
tištěnou obálku, třeba s rodovým znakem. Pět vydaných
čísel si to zaslouží a možná i bude příkladem dalším
rodům k následování.

Vilém Walter

Otakar Káňa a kol.: Okres Opava. Ostrava. Profil 1983,
136 s., 127 obr. příloh.

Publikací Okres Olomouc zanášlo v roce 1982 ostrav-
ské nakladatelství Profil vydávání řady monografií, vě-
novaných historii i současnosti deseti okresů Severo-
moravského kraje včetně města Ostravy (viz informace
o tom v rubrice Do Vaší knihovny ve dvojčísle 1–2 IV.

ročníku Zpravodaje KGHO). Dodržujíc slib, že každý rok vyjde publikace věnovaná jednomu ze severomoravských okresů, objevila se 17. 3. 1983 na pultech našich knihkupectví druhá z této řady monografií, tentokrát věnovaná okresu Opava.

Stejně jako minulá publikace přibližuje i tato čtenáři v úvodních kapitolách přehlednou formou přírodní prostředí opavského okresu, jeho historický vývoj do roku 1945 a po osvobození Sovětskou armádou. Další část se pak podrobněji zabývá historickým vývojem a současností 6 měst (Opava, Budišov nad Budišovkou, Hlučín, Hradec nad Moravicí, Kravaře, Vítkov) a 33 integrovaných obcí okresu. U každé obce či města je uvedena zeměpisná poloha a přírodní charakteristika jejich katastru včetně výměry, vývoj počtu domů a obyvatel od 19. stol. po současnost, stručný historický vývoj, údaje o místním průmyslu a zemědělství, o školských, kulturních a společenských zařízeních, o zařízeních občanské vybavenosti, o kulturních památkách, přírodních zajímavostech, o významných rodácích. Do textové části je zařazeno 106 černobílých fotografií. Kromě toho je součástí publikace obrazová příloha, přinášející 127 barevných snímků z nejrůznějších míst okresu.

Vnější formou i vnitřním uspořádáním zachovává publikace Okres Opava standart předešlé publikace věnované olomouckému okresu. Navíc přináší přehlednou administrativní mapku okresu s vyznačením hranic katastrů jednotlivých obcí, což je ve srovnání s předešlou publikací kladem. Nedostatkem je, že zde chybí přehled o okrese, zpracovaný na základě výsledků sčítání lidu, domů a bytů k 1. 11. 1980, který v publikaci Okres Olomouc uveden byl. Tyto údaje jsou sice uvedeny u

každé jednotlivé obce či města samostatně, ale jejich zveřejnění formou přehledu je rozhodně názornější. Je samozřejmě, že mezi odborníky se vyskytnou další kritické připomínky. Přesto však monografie Okres Opava zcela jistě přispěje k získání nových či rozšíření známých informací zájemcům o tento region z řad nejširší veřejnosti.

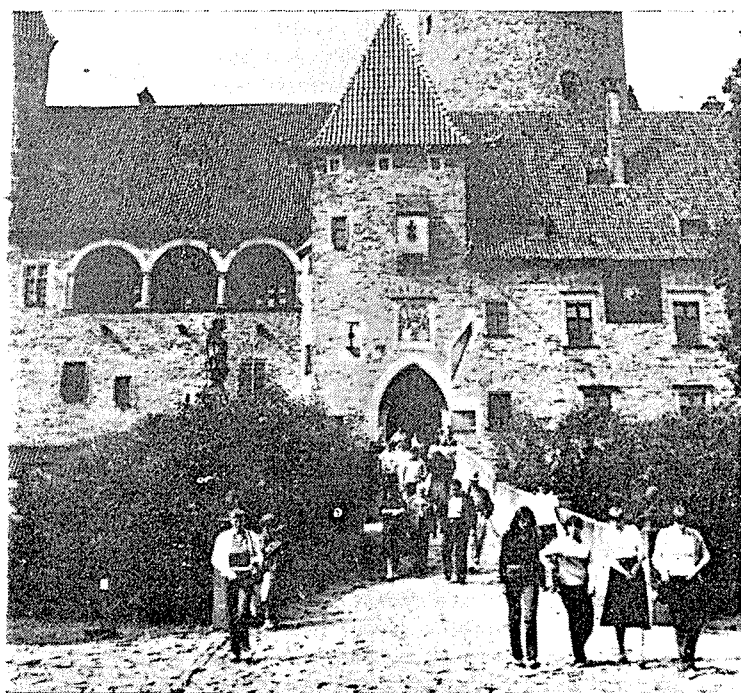
—klas—

Erich Šefčík: *Renesanční epigrafické památky z Fulneku. Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín. sv. 31, 1983, s. 26—34.*

Autor se zaměřil na tři náhrobní kameny, z nichž dva se nacházejí přímo ve farním chrámu ve Fulneku a třetí v kostele v Jerlochovicích. První, s českým nápisem, náleží Jiříkovi ze Žerotína, zemřelému v roce 1507, další dva s nápisy německými členům rodiny Švejníců z Pilsdorfu. Ve všech třech případech se jedná o náhrobníky figurální. Rozsahem nevelký článek přináší přehled literatury k dané problematice a stručný popis jednotlivých náhrobníků včetně rozepsání jejich epigrafické stránky. Ke škodě věci však opisy textů náhrobníků obsahují nepřesnosti, vzniklé převážně chybným čtením Jana Havlicí, z jehož sbírky kreseb a opisů náhrobních kamenů v Severomoravském kraji autor především čerpal. K článku jsou připojeny fotografie všech tří náhrobníků a pro srovnání též jejich kresby z výše uvedené Havlicovy sbírky, uložené dnes ve Slezském muzeu v Opavě.

—km—

Z činnosti klubu

Účastníci zájezdu před hradem Bouzovem

Výlet KGHO na Olomoucko

Letošní zájezd Klubu se uskutečnil dne 29. května a byl věnován řekolika zajímavým cílům v okolí Olomouce. Po trase Opava — Šternberk — Olomouc zavezl nás autobus k prvnímu objektu — státnímu zámku v Náměšti na Hané. Kdysi majetek rodu Harrachů, stojí uprostřed kruhového parku se vzácným stromovím. Zámek byl postaven v klasicistním slohu v 2. polovině 18. století. Chová v sobě interiéry s rokokovou výzdobou a kolekci pěti honosných kočárů olomouckých biskupů a arcibiskupů ze 17.—19. století.

Další zastávkou byl zámek v Čechách pod Kosířem s expozicí obrazů Josefa Mánesa a památek na tohoto velkého českého malíře, který zde v sídle rodu Sylva-Tarouca často pobýval v letech 1846—1870. Většina účastníků zájezdu se také prošla rozlehlým zámeckým parkem a nahlédla do altánu, letní pracovny Mánesovy.

Poobědvali jsme pak v Litovli. Přes Chudobín se zámek a kostely třech církví jsme dospěli k nejvzdálenějšímu cíli cesty — na Bouzov. Tento hrad, kdysi majetek pánů z Poděbrad a z Kunštátu, nezachoval si téměř nic z původní podoby. Řád Německých rytířů, kterému patřil od r. 1696 bezmála 250 let, dal zde okolo r. 1900 postavit napodobeninu jihoněmeckých a ra-

kouských hradů, která přes svou líbivost se v našem moravském prostředí vyjímá značně cizě. Státní hrad je dnes muzeem feudální bytové kultury, interiéry chovají mnoho zajímavostí heraldické povahy. Neblaze je existence hradu spojena s vyhlazením nedaleké obce Javoříčka v posledních dnech 2. světové války: na Bouzově byl posádkou nacistický oddíl, který tuto vražednou akci provedl.

Zpáteční cestou s krátkou zastávkou v Moravském Berouně, po známé již trase vrátili jsme se domů. Tachometr ukázal 358 km. Třicet dva účastníci absolvovali v pěkné pohodě zájezd, dobře připravený a vedený členem výboru EGHO s. Karlem Láskou.

Miloslav Kroček

Významné osobnosti ve světle matričních zápisů

FRANTIŠEK PALACKÝ

nar. 17. 6. 1798 Hodslavice

zem. 26. 5. 1876 Praha

Státní oblastní archiv Opava, fond „Sbírka matrik ze SmK — ostravská část“, rodná matrika evangelické farnosti a. v. Hodslavice z let 1782—1852, fol. 20, sign. ČM-III-1.

